

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ - ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ &
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2021 - 2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Αναστασίας Θ. Μητσοπούλου
Α.Μ.: 7340182101018

**«Η αναγνώριση αλλοδαπών εμπιστευμάτων (trusts) στην
Ελλάδα»**

Επιβλέποντες:
Χ. Παμπούκης

Αθήνα, Νοέμβριος 2022

Copyright © Αναστασία Μητσοπούλου, Ιανουάριος 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.1. Σύνοψη ιστορική αναδρομή.....	7
2. ΜΕΡΟΣ Α΄ – ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ TRUST	9
2.1. Ορισμός	9
2.2. Επιμέρους χαρακτηριστικά trust	10
2.3. Νομική φύση του θεσμού	11
2.4. Νομική φύση του δικαιώματος του beneficial owner	12
2.5. Ο Εμπράγματος χαρακτήρας του δικαιώματος του beneficial owner υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαίου	13
2.5.1. Αρχή του κλειστού αριθμού και αρχή της δημοσιότητας των εμπραγμάτων δικαιωμάτων.....	13
2.5.2. Αρχή της καθολικότητας	13
2.6. Διακρίσεις trust	15
2.6.1. Με κριτήριο τη μέθοδο ίδρυσης.....	15
2.6.1.1. Express trusts	15
2.6.1.2. Resulting trusts	15
2.6.1.3. Constructive trusts.....	16
2.6.1.2. Statutory trusts.....	16
2.6.2. Με κριτήριο το είδος της ωφέλειας.....	17
2.6.2.1. Private trusts.....	17
2.6.2.2. Public trusts	17
2.6.3. Με κριτήριο το πεδίο δράσης του trustee.....	17
2.6.3.1. Fixed trusts.....	17
2.6.3.2. Discretionary trusts.....	17
3. ΜΕΡΟΣ Β΄ – ΕΙΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ TRUST	18
3.1. Νομοθετικό πλαίσιο.....	18
3.1.1. Η Σύμβαση της Χάγης του 1985 για την αναγνώριση του trust	18
3.1.2. Λόγοι που οδήγησαν στην εκπόνηση μιας Διεθνούς Σύμβασης	18
3.1.3. Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης.....	19
3.1.4. Η ιδιωτική αυτονομία ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο	19
3.1.5. Το «δίκαιο της διοίκησης» του trust	21
3.1.6. Οι περιορισμοί της ιδιωτικής αυτονομίας	22
3.1.7. Αρχές της Σύμβασης	23
3.1.8. Ρυθμίσεις της Σύμβασης για την αναγνώριση trust	24
3.2. Ο κανονισμός 1215/2012 και trust	25
3.2.1. Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού	25
3.2.2. Η αποκλειστική βάση δικαιοδοσίας του αρ. 24 του κανονισμού.....	26
3.2.3. Τα κωλύματα αναγνώρισης.....	26
4. ΜΕΡΟΣ Γ΄ – ΘΕΣΜΟΣ TRUST ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	27
4.1. Συγκριτική επισκόπηση trust με παρεμφερείς θεσμούς του ελληνικού δικαίου ..	27
4.1.1. Trust και σύμβαση παρακαταθήκης, σύμβαση εντολής και σύμβαση υπέρ τρίτου	27
4.1.2. Trust και τα εμπράγματα δικαιώματα της ψιλής κυριότητας και της επικαρπίας	28
4.2. Η Σύμβαση της Χάγης του 1985 ως εργαλείο αναγνώρισης του trust	28
4.3. Αναγνώριση του trust μέσω του κανόνα σύγκρουσης.....	29
4.3.1. Το πρόβλημα του νομικού χαρακτηρισμού	29

4.4. Η μέθοδος της προσαρμογής.....	31
4.5. Περιπτώσεις υπαγωγής του θεσμού σε «αντίστοιχους» του ελληνικού δικαίου ..	32
4.5.1. Trust και καταπίστευση.....	32
4.5.1.1.Ειδικότερα για το κληρονομικό καταπίστευμα.....	35
4.5.2.Trust και ίδρυμα.....	37
4.5.3.Testamentary trust και εκτελεστής διαθήκης.....	38
4.5.3.1.Ο κανόνας σύγκρουσης της ΑΚ 28.....	38
4.5.3.2. Εφαρμογή του κανονισμού 650/2012 στο testamentary trust.....	39
4.5.4.Business trust – αμοιβαία κεφάλαια και ο κανόνας σύγκρουσης της ΑΚ 10	43
4.6. Μέθοδος αναγνώρισης και trust	45
4.7. Ειδικότερα ζητήματα που εμφανίζονται στην πρακτική	49
4.7.1.Trust ως μέσο αποφυγής φορολόγησης	49
4.8. Ελληνική δημόσια τάξη	51
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	55

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο θεσμός του Trust έχει μεγάλη σημασία για το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, καθώς πολλές φορές χρησιμοποιείται από πρόσωπα που προέρχονται από χώρες του Civil Law αλλά έχουν ζήσει για αρκετά χρόνια σε χώρες του αγγλοσαξονικού Common Law. Κατά συνέπεια, σε χώρα, όπως η δική μας που είναι ξένη προς το θεσμό του trust δημιουργούνται νομικά προβλήματα προς την εισδοχή του εμπιστεύματος στην έννομή της τάξη.

Ο όρος «εμπίστευμα» είναι η απόδοση στην ελληνική του όρου «trust»¹ που βρίσκει τις ρίζες του ήδη στον 13^ο-14^ο αιώνα, όταν η χρήση γης μεταβιβαζόταν σε κάποιον τρίτο προκειμένου να τη διαχειρίζεται προς όφελος των μελών της οικογένειας του μεταβιβάζοντος. Προέρχεται από τη νομολογία της “equity” (δίκαιο της επιείκειας)²³⁴ και αρχικά εμφανίστηκε με σκοπό την κάλυψη των αναγκών μιας οικογένειας, καθώς οι γαιοκτήμονες – προστάτες της οικογένειας απουσίαζαν για μεγάλα χρονικά διαστήματα την περίοδο των σταυροφοριών.

¹ πρόδρομος του θεσμού του trust ήταν το «use», το οποίο εμφανίστηκε περί τον 11^ο-12^ο αι. και σύμφωνα με αυτό η ακίνητη περιουσία μεταβιβαζόταν σε πρόσωπο εμπιστοσύνης, το οποίο γινόταν φορέας του σχετικού τίτλου όχι για δικό του όφελος αλλά για λογαριασμό άλλου προσώπου. Ο μεταβιβάζων αποκαλούνταν “feoffor”, ο αποκτών “feoffee to use” και το πρόσωπο υπέρ του οποίου γινόταν η μεταβίβαση “cestui que use”.

² Μέχρι την ενοποίηση τους, τα αγγλικά δικαστήρια χωρίζονταν σε δικαστήρια του common law (Βασιλικά Δικαστήρια) και της equity (Δικαστήριο της Καγκελαρίας – Lords Chancellors των Chancery Courts). Τα Δικαστήρια της Καγκελαρίας δημιουργήθηκαν προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ανεπιεικείς και άκαμπτες αποφάσεις των βασιλικών δικαστηρίων. Οι βασιλικοί δικαστές ήταν περιπλανώμενοι δικαστές που εφάρμοζαν τοπικά έθιμα και συζητούσαν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους όταν επέστρεφαν στο Λονδίνο. Σταδιακά άρχιζαν να εφαρμόζουν τα ίδια έθιμα σε υποθέσεις με όμοια πραγματικά περιστατικά. Έτσι δημιουργήθηκε η αρχή της δεσμευτικότητας του δικαστικού προηγούμενου. Οι κοινωνοί του δικαίου προσέφευγαν στον Καγκελάριο προκειμένου να ζητήσουν προστασία έναντι των ανεπιεικών αποτελεσμάτων του άκαμπτου common law. Έτσι, το γραφείο που διαμόρφωσε ο Καγκελάριος για την εξέταση και τη διαχείριση των αιτήσεων εξελίχθηκε στα Δικαστήρια της equity. Σήμερα δεν υπάρχει ο διαχωρισμός αυτός σε επίπεδο δικαστηρίου, ωστόσο ακόμη ακολουθείται η διάκριση των κανόνων που δημιούργησε η νομολογία του common law και αυτούς που δημιούργησε το δικαστήριο της equity.

³ σκοπός της equity ήταν η ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

⁴ πέρα από τη νομολογιακή πρακτική, στο αγγλικό δίκαιο υπάρχει και νομοθετική ρύθμιση του trust: a) 1888, 1893, Trustee Acts, b) 1896 Judicial Trustee Act, c) Public Trustee Act, d) 1925 Settled Land Act, Law of Property Act, e) 1961 Trustee Investment Act, f) 1964 Perpetuities and Accumulation Act.

Το “trust” στην πρώτη του εκδοχή, δηλαδή, χρησιμοποιούνταν περισσότερο χάριν προστασίας της οικογενειακής περιουσίας παρά για εμπορικούς σκοπούς ή στα πλαίσια λειτουργίας μιας επιχείρησης⁵.

Σήμερα, η παγκοσμιοποίηση και η ελεύθερη κυκλοφορία κινητών αξιών έχουν οδηγήσει στην απαγκίστρωση του εμπιστεύματος από το θεσμό της οικογένειας και την προστασία ακίνητης περιουσίας και πλέον εμφανίζεται με διάφορες μορφές, ιδίως στο χώρο του εμπορίου, αποσκοπώντας στην επίτευξη διαφορετικών σκοπών⁶. Λόγω της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητάς του οι μορφές υπό τις οποίες εμφανίζεται ποικίλουν και είναι προσαρμοσμένες στο είδος και τις ανάγκες των συναλλαγών⁷.

Καθόσον, λοιπόν, το ιδιαίτερο αυτό νομικό εργαλείο του αγγλοσαξονικού δικαίου υιοθετείται ολοένα και περισσότερο ως πρακτική του εμπορίου⁸, μεταβίβασης περιουσίας εν ζωή και αιτία θανάτου⁹, καθίσταται άμεση ανάγκη να διερευνήσουμε με ποιον τρόπο δύναται να αναγνωρισθεί και εγκολπωθεί στην εθνική μας έννομη τάξη προκειμένου να επιτελέσει τους σκοπούς ίδρυσής του, χωρίς ωστόσο να οδηγηθούμε σε ανεπιεική αποτελέσματα που να θίγουν τη διεθνή δημόσια τάξη και να κλονίζεται η ασφάλεια των συναλλαγών.

⁵ βλ. R. Edwards & N. Stockwell, *Trusts and Equity*, Pearson

⁶ εμφανίζεται πολύ συχνά ως μέσο διαχείρισης της περιουσίας που καταλείπεται σε κοινωφελή ιδρύματα, ως μέσο διαχείρισης ομαδικών επενδύσεων (επενδυτικά trusts) σε κινητές αξίες, ως μέσο εξασφάλισης απαιτήσεων, ως μέσο εξασφάλισης εκτέλεσης δικαιωμάτων εμπράγματης ασφάλειας κλπ. Σε Αγγλία και ΗΠΑ θεσμός του trust είναι ευρέως διαδεδομένος και στα συνταξιοδοτικά ταμεία (pension trusts), καθώς εκατομμύρια συντάξεις καταβάλλονται από τα συνταξιοδοτικά trusts.

⁷ Ο θεσμός «trust» σήμερα εμφανίζεται και στον κλάδο δικαίου της κεφαλαιαγοράς. Περιουσιακά στοιχεία διατηρούνται, μεταβιβάζονται, επενδύονται, κατατίθενται και εν γένει κινούνται στην αγορά της κεφαλαιαγοράς με τη μορφή καταπιστεύματος. Μέσω της ελεύθερης διακίνησης κεφαλαίων ως απόρροια της παγκοσμιοποίησης ολοένα και περισσότερες έννομες τάξεις καλούνται αφενός να αναγνωρίσουν το θεσμό «trust» και αφετέρου να προσαρμόσουν τη λειτουργία αυτού με το δικό τους εθνικό οικονομικό και νομικό πλαίσιο.

⁸ πλέον το αντικείμενο του εμπιστεύματος δεν περιορίζεται στην ακίνητη περιουσία αλλά μπορεί να είναι και κινητές αξίες, χρήματα, μετοχές κλπ

⁹ ο θεσμός αυτός συναντάται κατ' εξοχήν και στο κληρονομικό δίκαιο και προσομοιάζει στη δική μας καταπιστευτική μεταβίβαση.

Μπροστά μάλιστα, στην πρόκληση της παγκοσμιοποίησης που σαφώς δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστο και τον κλάδο του Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου¹⁰ θα μελετήσουμε πώς μπορεί ένας τέτοιος θεσμός να αναγνωρισθεί από την ελληνική έννομη τάξη υπερβαίνοντας την κλασική μέθοδο του κανόνα σύγκρουσης, αξιοποιώντας τα μεθοδολογικά εργαλεία του κλάδου, όπως τη μέθοδο της προσαρμογής, την υποκατάσταση ακόμα και την αυτούσια αναγνώριση, με σκοπό τη διάσωση της εννόμου σχέσης ή καταστάσεως. Η αναγνώριση ενός *sui generis* θεσμού μόνο μέσω του συντονισμού και της εναρμόνισης διαφορετικών εννόμων τάξεων μπορεί να επιτευχθεί.

Το trust είναι ένας θεσμός αγγλοσαξονικής προέλευσης, άγνωστος στις χώρες του civil law και επομένως έννοια δυσνόητη για την ευρωπαϊκή νομική σκέψη. Η παρούσα εργασία μου πραγματεύεται την έννοια του εμπιστεύματος και πώς ο θεσμός αυτός δύναται να αναγνωρισθεί και να ενσωματωθεί στη δική μας έννομη τάξη.

1.1. Σύντομη ιστορική αναδρομή

Ο θεσμός του «trust» είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την αρχή της επιείκειας (equity law). Κατά μία εκδοχή εμφανίστηκε πρώτη φορά την εποχή των αγγλικών σταυροφοριών, οπότε και οι σταυροφόροι γαιοκτήμονες εμπιστεύονταν σε άτομα της εμπιστοσύνης τους (transferees) την περιουσία τους για να την προστατεύσουν, παρέχοντας τους ταυτόχρονα την εξουσία να τη διαχειρίζονται προς όφελος των κληρονόμων τους. Ήταν, δηλαδή, ένας θεσμός άρρηκτα συνδεδεμένος με την οικογένεια και το κληρονομικό δικαίωμα και είχε ως αντικείμενο την προστασία ακίνητης περιουσίας όσων πήραν μέρος στις σταυροφορίες¹¹. Επρόκειτο για μία σύμβαση που βασιζόταν στην εμπιστοσύνη και την εντιμότητα του transferee, ο οποίος διαβεβαίωνε τον μεταβιβάζοντα ότι θα διαχειρίζεται τη γη που του εμπιστεύτηκε για περιορισμένο χρονικό διάστημα, ήτοι για όσο εκείνος θα απουσίαζε, και αποκλειστικά και μόνο προς όφελος και για το συμφέρον της

¹⁰ ο κλάδος του ΙδΔΔ αποκτά χαρακτηριστικά «ολιστικού» δικαίου που χαρακτηρίζεται ακριβώς από τη διαχείριση της διαφορετικότητας μέσω της ρυθμιστικής ενοποίησης – εναρμόνισης διαφορετικών εννόμων τάξεων.

¹¹ με τον τρόπο αυτό προστατευόταν αφενός η περιουσία των σταυροφόρων από πιθανή απώλεια ή ζημιές, καθώς επίσης και τους ίδιους τους κληρονόμους.

οικογένειάς του. Τις περισσότερες φορές πράγματι ο transferee κρατούσε το λόγο και την υπόσχεση που είχε δώσει στον μεταβιβάζοντα.

Δεν απουσίαζε, ωστόσο, το φαινόμενο ο ίδιος να καταχράται την εξουσία που του παρείχε ο μεταβιβάζων και να αξιοποιεί αλλότρια περιουσία για δικό του προσωπικό όφελος, αδιαφορώντας για τα συμφέροντα της οικογένειας του μεταβιβάζοντος.

Στις περιπτώσεις αυτές, οι θιγόμενοι προσέφευγαν στον Καγκελάριο¹² προκειμένου αποδώσει δικαιοσύνη και να ρυθμίσει ζητήματα αθέτησης της υπόσχεσης που είχε δώσει ο transferee στον μεταβιβάζοντα.

Περί τον 14^ο – 15^ο αιώνα ο Καγκελάριος ξεκίνησε να προστατεύει την οικογένεια του απουσιάζοντος επιβάλλοντας στον transferee να συμμορφώνεται προς τους όρους της συμφωνίας που είχε συνάψει με το μέλος της οικογένειας που του είχε εμπιστευθεί την οικογενειακή του περιουσία.¹³

Αργότερα, το «trust» εμφανίστηκε ως μία μορφή λύσης απέναντι στο φεουδαρχικό σύστημα, ένας τρόπος ελάφρυνσης από τους επιβαλλόμενους δασμούς αλλά και ως λύση απέναντι στους όρκους φτώχειας των μοναχών¹⁴. Ήταν, δηλαδή, ένας τρόπος κτήσης γης. Κατά το φεουδαρχικό σύστημα όλη η γη ανήκε στο Στέμμα που παραχωρούσε μέρος της σε ορισμένους άρχοντες – ευγενείς σε αντάλλαγμα χρημάτων ή υπηρεσιών. Οι άρχοντες με τη σειρά τους μπορούσαν να παραχωρήσουν τη χρήση γης σε άλλους πάλι σε αντάλλαγμα χρημάτων ή υπηρεσιών.

Στην περίπτωση που η χρήση γης είχε παραχωρηθεί σε ενοικιαστή που πέθαινε αφήνοντας πίσω του ανήλικο τέκνο ως νόμιμο κληρονόμο του, ο κληρονόμος αυτός

¹² αντίστοιχο αξίωμα με τον σημερινό Υπουργό Δικαιοσύνης ή αρχής που επιλαμβάνεται δικαστικών ζητημάτων.

¹³ παρόλο που η αρχή της επιείκειας δρα in personam, για να μπορέσουν πράγματι τα μέλη της οικογένειας να προστατευθούν επιτρεπόταν η παρέμβαση του Καγκελάριου και η συμμόρφωση προς τις επιταγές του. Σταδιακά μάλιστα, όπως εξελίχθηκε ο θεσμός της equity, τα μέλη της οικογένειας μπορούσαν να στραφούν όχι μόνο κατά του transferee αλλά και κατά οποιουδήποτε τρίτου απέκτησε ωφέλεια ή δικαίωμα επί της οικογενειακής περιουσίας.

¹⁴ οι Φραγκισκανοί δεσμεύονταν με όρκους φτώχειας που σήμαινε ότι απαγορευόταν σε αυτούς να αποκτήσουν οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο ή να πλουτίσουν με οποιοδήποτε τρόπο. Ήταν, δηλαδή, υποχρεωμένοι να ζουν και να εργάζονται σε γη που δεν τους ανήκε.

είχε υποχρέωση να πληρώσει στους Λόρδους υψηλά φεουδαρχικά τέλη, όπως επέβαλαν οι κανόνες του common law¹⁵, ενώ στην περίπτωση που πέθαινε άκληρος η γη επιστρεφόταν στα χέρια των Λόρδων. Την εποχή εκείνη, μάλιστα, δεν προβλεπόταν η σύνταξη διαθήκης για τη συνέχεια της περιουσίας του κληρονομούμενου στα τέκνα του, επομένως υπήρχε ο κίνδυνος να μείνουν απροστάτευτα. Ελλείψει του θεσμού της διαθήκης ο έχων τη γη δε μπορούσε με κανένα τρόπο να μεταβιβάσει με διάταξη τελευταίας βουλήσεως τα περιουσιακά του στοιχεία σε πρόσωπα της βούλησής του που δεν ήταν συγγενείς του.

Έτσι, υπό τον φόβο ότι μπορούσε να πεθάνει κάποιος αφήνοντας ως κληρονόμο τον ανήλικο υιό του, μεταβίβαζε τη χρήση γης σε άτομο της εμπιστοσύνης του προκειμένου να το χρησιμοποιεί προς όφελος του κληρονόμου του έως ότου αυτός ενηλικιωθεί. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλιζόταν αφενός ότι η γη θα παρέμενε στα χέρια της οικογένειάς του και αφετέρου απαλλαγόταν από την καταβολή αβάστακτων τελών γης.

2. ΜΕΡΟΣ Α' – ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ TRUST

2.1. Ορισμός

Παρόλο που είναι δύσκολο να αποδώσουμε με ακρίβεια τον όρο «trust»¹⁶, μπορούμε να προσδώσουμε ένα ορισμό αυτού με γνώμονα τα βασικά του χαρακτηριστικά. Το εμπίστευμα δεν αποτελεί σύμβαση, καθώς δεν υπάρχει ούτε πρόταση ούτε αποδοχή. Ιδρύεται μονομερώς δια της έκφρασης της βούλησης του ιδρυτή. Θα μπορούσαμε, λοιπόν, σε γενικές γραμμές να ορίσουμε το εμπίστευμα ως μία έννομη σχέση με εμπιστευτικό χαρακτήρα¹⁷ που συνίσταται στη μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων ενός προσώπου, του ιδρυτή (settlor), σε ένα άλλο πρόσωπο, τον εμπιστευματούχο (trustee) προς όφελος ενός τρίτου (beneficial owner). Ο trustee αναλαμβάνει την υποχρέωση καθ' υπόδειξη του settlor να

¹⁵ και συγκεκριμένα όπως επέβαλαν οι «βασιλικοί νόμοι».

¹⁶ αξιοσημείωτο είναι δε το γεγονός ότι στα αγγλοσαξονικά δίκαια σήμερα ο θεσμός αυτός ανάγεται σε αυτοτελή κλάδο δικαίου.

¹⁷ ακριβώς διότι τα θεμέλιά της είναι η εμπιστοσύνη του settlor προς τον trustee ότι θα διαχειριστεί την περιουσία του προς όφελος του beneficial owner.

διαχειρίζεται το σύνολο των μεταβιβασθέντων περιουσιακών στοιχείων προς όφελος του beneficial owner.

Το δικό μας δίκαιο αναγνωρίζει παρόμοιες έννομες σχέσεις, στις οποίες ρυθμίζεται η διάσπαση του δικαιώματος της κυριότητας από τη διαχείριση του ίδιου του πράγματος, είτε μέσω της δημιουργίας ενός ενδιάμεσου τεχνητού προσώπου είτε μέσω της απευθείας ανάθεσης σε κάποιον άλλο πρόσωπο που καθίσταται διαχειριστής. Τέτοιες περιπτώσεις είναι η διοίκηση αλλοτρίων, η διαχείριση της περιουσίας από δικαστικό συμπαραστάτη, η διαχείριση της περιουσίας ανήλικου τέκνου από κηδεμόνα. Ο θεσμός του trust ωστόσο, δεν ιδρύεται για να εξυπηρετήσει κατ' ανάγκην περιπτώσεις όπως αυτές της ανικανότητας λόγω ηλικίας ή ψυχικής ασθένειας. Ο διαχωρισμός της διαχείρισης από την απόλαυση της ωφέλειας αποτελεί μέρος της καθημερινής πρακτικής, για αυτό και ο θεσμός του trust ανάγεται στις χώρες του common law σε ολόκληρο κλάδο δικαίου.

Τα trusts μπορούν να ιδρυθούν προς την εξυπηρέτηση πολλών και διάφορων σκοπών, προς όφελος ανηλίκων, πνευματικά ανίκανων, ψυχικά ασθενών, ή απλώς διότι οι ιδρυτές θέλουν να απαλλαγούν από το βάρος της διαχείρισης.¹⁸

2.2. Επιμέρους χαρακτηριστικά trust¹⁹

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τα βασικά γνωρίσματα ενός trust ως εξής:

A. Τα περιουσιακά στοιχεία του εμπιστεύματος αποτελούν ξεχωριστή περιουσία και δεν περιέρχονται στην προσωπική περιουσία του εμπιστευματούχου.²⁰ Ως περιουσία του trust νοείται οτιδήποτε αποτιμητό σε χρήμα²¹.

¹⁸ συχνά συναντάται η ίδρυση εμπιστεύματος από συνταξιούχους, πολυάσχολους ελεύθερους επαγγελματίες, καθηγητές και εν γένει ενήλικες που δεν έχουν το χρόνο, την εμπειρία ή την τεχνογνωσία να ασχοληθούν με τη διαχείριση της περιουσίας τους.

¹⁹ βλ. αρ. 2 Συμβ. της Χάγης του 1985

²⁰ έτσι, δεν εντάσσονται στην πτωχευτική περιουσία σε περίπτωση πτώχευσης του εμπιστευματούχου αλλά ούτε και είναι διαθέσιμα για την ικανοποίηση απαιτήσεων των δανειστών του.

²¹ περιουσιακά στοιχεία μπορεί να είναι εμπράγματα δικαιώματα, επικαρπία, η κυριότητα, η νομή, η πνευματική ιδιοκτησία, το εμπορικό σήμα, ακόμα και προσδοκία δικαιώματος, ακίνητα, κινητά ενσώματα ή ασώματα.

Β. Η τυπική κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων του εμπιστεύματος ανήκει στον εμπιστευματούχο ή σε άλλο πρόσωπο που δρα στο όνομα και για λογαριασμό του ιδίου²², ενώ η ουσιαστική κυριότητα περιέρχεται σε τρίτο²³.

Γ. Ο εμπιστευματούχος έχει καθήκον και εξουσία, χάριν σεβασμού της εμπιστοσύνης που του επέδειξε ο ιδρυτής, να διαχειρίζεται²⁴ τα περιουσιακά στοιχεία του εμπιστεύματος σύμφωνα με τους όρους που συμφώνησαν και συμμορφούμενος προς τις νομοθετικές επιβολές.

Ο ιδρυτής μπορεί να ιδρύσει ανακλητό trust, χωρίς ωστόσο η ενάσκηση του δικαιώματος ανάκλησής του να έχει αναδρομική ισχύ. Επομένως, οτιδήποτε απέκτησε ο beneficial owner μέχρι και πριν από την ανάκληση παραμένει στα χέρια του και δεν μπορεί να τα απαιτήσει ο settlor.

2.3. Νομική φύση του θεσμού

Α. Μία μερίδα της θεωρίας υποστηρίζει ότι πρόκειται για μια τριγωνική έννομη σχέση μέσω της οποίας ο ιδρυτής του εμπιστεύματος μεταβιβάζει περιουσιακά στοιχεία στον εμπιστευματούχο, προκειμένου ο τελευταίος να τα διαχειριστεί κατά τα οριζόμενα στην ιδρυτική πράξη του εμπιστεύματος προς όφελος τρίτου προσώπου, του δικαιούχου.

Β. Ορθότερη, ωστόσο, κρίνω τη διάσπαση σε δύο αυτοτελείς ανεξάρτητες και παράλληλες σχέσεις²⁵: αφενός τη σχέση μεταξύ ιδρυτή και εμπιστευματούχου (settler – trustee) και αφετέρου τη σχέση μεταξύ εμπιστευματούχου και ωφελούμενου (trustee – beneficial owner)²⁶. Η κυριότητα του αντικειμένου του trust διασπάται στην τυπική κυριότητα (legal ownership) του εμπιστευματούχου και

²² λ.χ. δυνάμει πληρεξουσιότητας

²³ ο trustee δύναται να διατηρήσει ορισμένα δικαιώματα υλικής απόλαυσης στα αντικείμενα της περιουσίας του trust χωρίς αυτό να είναι ασυμβίβαστο με την έννοια του trust. β. αρ. 2 εδ. γ' Σύμβασης Χάγης του 1985. Είναι όμως αδύνατον να διοριστεί κανείς ταυτόχρονα μοναδικός beneficial owner και trustee της ίδιας περιουσίας, διότι τότε θα επρόκειτο για αυτοσύμβαση.

²⁴ ακόμα και να διαθέτει

²⁵ δεν φέρει, δηλαδή χαρακτηριστικά τριτοπρόσωπης σχέσης αλλά συνίσταται σε δύο αυτοτελείς.

²⁶ βλ. Χ. Παμπούκη, Ενώσεις προσώπων και περιουσιακά σύνολα, Δ. Διεθνών Συναλλαγών, σελ. 104 επ.

στην ουσιαστική κυριότητα (equitable ownership) του ωφελούμενου²⁷. Εμπιστευματούχος και ωφελούμενος έχουν ταυτόχρονα δικαίωμα κυριότητας, διαφορετικής όμως φύσης, ο μὲν αποκτά τυπική κυριότητα, και ως εκ τούτου ο εμπιστευματούχος αποκτά εξ αυτής εμπράγματα δικαιώματα επί του περιουσιακού συνόλου που του έχει εμπιστευθεί ο ιδρυτής, ο δε ωφελούμενος αποκτά ενοχικές αξιώσεις²⁸, όχι όμως με την έννοια που αποδίδει το δικό μας δίκαιο σε ενοχικής φύσεως αξιώσεις, καθώς ο beneficial owner μπορεί να τις αντιτάξει όχι μόνο κατά του εμπιστευματούχου αλλά και οποιουδήποτε τρίτου απέκτησε παράνομα όφελος ή δικαίωμα επί της περιουσίας του trust.

2.4. Νομική φύση του δικαιώματος του beneficial owner

Η νομική φύση του δικαιώματος του beneficial owner αμφισβητείται. Κατά μία άποψη πρόκειται για ενοχικό δικαίωμα ενώ κατά μία άλλη για εμπράγματο. Δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ο θεσμός του εμπιστεύματος γεννήθηκε και αναπτύχθηκε περιβαλλόμενος από την αρχή της επιείκειας, με ισχύ και ενέργεια ενοχικού δικαιώματος. Όταν πρωτοεμφανίστηκε ο θεσμός ο beneficial owner δεν μπορούσε παρά να στραφεί μόνο κατά του trustee σε περίπτωση πλημμελούς διαχείρισης της περιουσίας που του είχε εμπιστευθεί ο settlor²⁹.

Η νομολογία του ΔΕΚ δέχεται τον ενοχικό χαρακτήρα του δικαιώματος (equitable interest) αντιδιαστέλλοντας τη φύση αυτού με την φύση της εμπράγματης αγωγής. Σε προδικαστικό ερώτημα που τέθηκε ενώπιον του κλήθηκε να αποφανθεί στο ερώτημα εάν η αγωγή του beneficial owner κατά του trustee μπορεί να χαρακτηριστεί ως εμπράγματο. Το ΔΕΚ ερμηνεύοντας στενά την εμπράγματο

²⁷ η διάκριση αυτή είναι απόρροια της προέλευσης του ίδιου του θεσμού. Ο ίδιος ο θεσμός προήλθε από δύο τάξεις δικαιοδοτικών οργάνων, το νόμο και την επιείκεια. Ως αποτέλεσμα το δικαίωμα της κυριότητας υπάγεται σε δύο διαφορετικά καθεστώτα κανόνων, αφού η τυπική κυριότητα διέπεται από τους κανόνες της Common Law, ενώ η ουσιαστική από τους κανόνες της Equity.

²⁸ ως κατ' ουσίαν κύριος

²⁹ μερικά από τα καθήκοντα του trustee είναι το καθήκον να αναλάβει τη νομή της περιουσίας του trust, το καθήκον ελέγχου της κατάστασης της περιουσίας, το καθήκον απόλυτης αφοσίωσης κατά την ενάσκηση των διαχειριστικών του καθηκόντων, το καθήκον διατήρησης της περιουσίας παραγωγικής, το καθήκον λογοδοσίας, το καθήκον μη περαιτέρω μεταβίβασης της διαχειριστικής του εξουσίας σε κάποιον τρίτο, το καθήκον διαχείρισης με σύνεση και αποφυγής επενδύσεων που ενέχουν αυξημένους κινδύνους.

αγωγή του αρ. 16 παρ. 1 της Σύμβασης των Βρυξελλών απάντησε αρνητικά και απέδωσε ενοχικό χαρακτήρα στην εν λόγω αγωγή.³⁰

Ωστόσο, όπως έχει εξελιχθεί ο θεσμός σήμερα, και λόγω της έντονης εμπορευσιμότητάς του, το εμπίστευμα μπορεί να εντοπισθεί στα χέρια τρίτου, πέραν του εμπιστευματούχου. Έτσι, το δικαίωμα του ωφελούμενου επικεντρώνεται στο ίδιο το εμπίστευμα. Εάν δεχόμασταν την αμιγώς ενοχική φύση του δικαιώματος του beneficial owner τότε σε πολλές περιπτώσεις δε θα μπορούσε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του και άρα η σύσταση Trust θα ήταν άνευ σημασίας.

Εφόσον δεν δύναται να χαρακτηρίσουμε το δικαίωμά του ως αμιγώς ενοχικό ή αμιγώς εμπράγματο, ορθότερο κρίνεται να δεχθούμε τη sui generis φύση του. Πρόκειται για δικαίωμα που σίγουρα έχει ισχυρότερο χαρακτήρα από ένα ενοχικό δικαίωμα, χωρίς ωστόσο να μπορεί να χαρακτηριστεί και ως εμπράγματο.³¹ Κατά την άποψη αυτή, την οποία κρίνω και ορθότερη, το ενοχικό δικαίωμα του ωφελούμενου μετουσιώνεται σε ενοχικό δικαίωμα με εμπράγματη ισχύ το οποίο μπορεί να αντιτάξει έναντι οποιουδήποτε τρίτου πέραν του εμπιστευματούχου³².

2.5. Εμπράγματος χαρακτήρας του δικαιώματος του beneficial owner υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαίου

2.5.1. Αρχή του κλειστού αριθμού και αρχή της δημοσιότητας των εμπραγμάτων δικαιωμάτων

Στη φύση του δικαιώματος του ωφελούμενου εντοπίζεται και η πρώτη δυσκολία ένταξης και αναγνώρισης του θεσμού στην εγχώρια έννομη τάξη. Όπως στα περισσότερα ηπειρωτικά δίκαια, έτσι και στο ελληνικό, οι βασικές αρχές που

³⁰ βλ. υποθ. C-294/92 Webb v. Webb. κατά την οποία ο ενάγων ως beneficial owner στράφηκε κατά του υιού του ενώπιον των αγγλικών δικαστηρίων αιτούμενος αφενός να αναγνωρισθεί στον τελευταίο η τυπική μόνο κυριότητά του επί ακινήτου στη Νότιο Γαλλία ως trustee κι αφετέρου ως αποτέλεσμα της ιδιότητάς του να υποχρεωθεί ο εναγόμενος να του αποδώσει την κυριότητα.

³¹ βλ. παρακάτω για αρχή του κλειστού αριθμού και αρχή δημοσιότητας των εμπραγμάτων δικαιωμάτων.

³² άλλωστε, χαρακτηριστικό ενός εμπράγματος δικαιώματος είναι η εξουσία που αναγνωρίζεται στο δικαιούχο του να αξιώνει το σεβασμό του δικαιώματός του από οποιονδήποτε τρίτο επιχειρεί να το προσβάλει.

διέπουν τα εμπράγματα δικαιώματα είναι η αρχή του κλειστού αριθμού³³³⁴ των εμπραγμάτων δικαιωμάτων και η αρχή της δημοσιότητας χάριν προστασίας τρίτων συναλλασσομένων³⁵.

2.5.2. Αρχή της καθολικότητας

Στο δίκαιό μας χωριστή κυριότητα δύο ή περισσότερων προσώπων πάνω στο ίδιο πράγμα είναι λογικά αδύνατη. Ακόμα και στην περίπτωση συγκυριότητας, τα ποσοστά κυριότητας κάθε συγκυρίου επί του πράγματος ορίζονται ως ποσοστά εξ αδιαιρέτου επί του όλου και δε δύναται η κυριότητα κάθε συγκυρίου να εξαντλείται σε μέρος μόνο του πράγματος. Το δικαίωμα της κυριότητας απονέμει στο δικαιούχο της εξουσία ευθεία, άμεση και αποκλειστική.

Εφόσον, λοιπόν, ο ελληνικός Αστικός Κώδικας δεν προβλέπει το εμπίστευμα ως μορφή εμπράγματος δικαιώματος και εφόσον η σύσταση του εμπιστεύματος, όπως θα δούμε και παρακάτω, μπορεί να γίνει και με προφορική συμφωνία των μερών, μάλλον θα κλίναμε προς την άποψη ότι πρόκειται για ενοχικό δικαίωμα.

Άλλο ένα επιχείρημα προς τη φύση του ως ενοχικού δικαιώματος προκύπτει σε αντιπαραβολή με την αρχή της καθολικότητας του δικαιώματος της κυριότητας. Δυνάμει αυτής το δίκαιό μας δεν μπορεί να αναγνωρίσει το διαχωρισμό που ακολουθεί το αγγλοσαξονικό σύστημα σε τυπική και ουσιαστική κυριότητα.³⁶

Ωστόσο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα η λειτουργία του trust, ο ωφελούμενος μπορεί να στραφεί όχι μόνο κατά του εμπιστευματούχου αλλά και οποιουδήποτε τρίτου που έχει στα χέρια του περιουσιακό στοιχείο του εμπιστεύματος ή αποκομίζει παράνομα όφελος από αυτό. Πρόκειται, λοιπόν για μια *in rem* αξίωση του *beneficial owner*. Η απολυτότητα αυτή

³³ εμπράγματα δικαιώματα είναι μόνο όσα ορίζει περιοριστικά ο νόμος και το περιεχόμενο αυτών καθορίζεται δεσμευτικά στο νόμο. Δεν μπορεί η ιδιωτική βούληση να διαπλάθει το περιεχόμενο αυτών αλλά ούτε και να οδηγήσει στη σύσταση άλλων εμπραγμάτων δικαιωμάτων πέραν αυτών που ορίζονται στο νόμο. Βλ. Α. Γεωργιάδη, *Εγχειρίδιο Εμπραγματος Δικαίου* σελ. 17 επ.

³⁴ η ελληνική έννομη τάξη έχει αναγνωρίσει με ειδικούς νόμους ορισμένα εμπράγματα δικαιώματα τα οποία λειτουργούν παράλληλα και αντίστοιχα με αυτά που προβλέπονται στον Αστικό μας Κώδικα.

³⁵ ακολουθείται το σύστημα τυπικής δημοσιότητας με την εγγραφή κάθε εμπράγματος δικαιώματος (και μεταβολής αυτού) στα αντίστοιχα βιβλία εγγραφών του αρμόδιου Κτηματολογικού Γραφείου ή του αρμόδιου Υποθηκοφυλακείου.

³⁶ βλ. παρακάτω και σύγκριση θεσμού με το δικαίωμα της επικαρπίας.

προσιδιάζει μάλλον στη φύση εμπράγματος δικαιώματος³⁷ και άρα πρόκειται για ενοχικό δικαίωμα με απόλυτο χαρακτήρα, καθώς είναι αντιτάξιμο και έναντι τρίτων.

2.6. Διακρίσεις trust³⁸

Το trust ανάλογα με τα διακριτικά του χαρακτηριστικά μπορεί να λάβει διάφορες μορφές. Μπορεί να συσταθεί είτε εν ζωή (inter vivos) είτε αιτία θανάτου (testamentary trust).

2.6.1. Με κριτήριο τη μέθοδο ίδρυσης

Με κριτήριο τη μέθοδο ίδρυσής τους διακρίνονται σε express trusts, resulting trusts, constructive trusts και statutory trusts.

2.6.1.1. Express trusts

Ως express trusts³⁹ νοούνται αυτά που είναι αποτέλεσμα είτε ρητής βούλησης του ιδρυτή είτε μπορεί εύκολα να συναχθεί ότι πρόκειται για trust από τις περιστάσεις ή από παρόμοια δήλωση βούλησης του ιδρυτή. Είτε, δηλαδή, ρητώς μεταβιβάζει ο ιδρυτής στον εμπιστευματούχο το περιουσιακό σύνολο του εμπιστεύματος χάριν ωφέλειας τρίτου είτε συνάγεται εμμέσως από τις περιστάσεις η βούλησή του για εμπιστευτική μεταβίβαση προς τον εμπιστευματούχο. Στις τελευταίες περιστάσεις επαφίεται στην κρίση του δικαστηρίου να συνάγει εάν συντρέχει ή όχι τέτοια πρόθεση του ιδρυτή.⁴⁰

2.6.1.2. Resulting trusts

Ως resulting trusts⁴¹ ορίζονται αυτά που ναι μεν ο ιδρυτής τους έχει συστήσει trust και έχει μεταβιβάσει περιουσιακά του στοιχεία προς τον εμπιστευματούχο, πλην όμως τα αποτελέσματα της διαχείρισης των περιουσιακών αυτών στοιχείων «επιστρέφουν», εκδηλώνονται στο πρόσωπο του ίδιου του ιδρυτή. Υπάρχει

³⁷πρόκειται, δηλαδή για εμπραγμάτωση ενοχικού δικαιώματος, απολυτοποιημένη ή εμπραγματοποιημένη ενοχή, βλ. Βαθρακοκοίλη, ΕρμΝομΑΚ - Γενικό Ενοχικό, αρ. 287 αρ. 1, σελ. 23

³⁸ βλ. R. Edwards/N. Stockwell, Trusts and equity, p. 14

³⁹ ο ιδρυτής δηλαδή εκφράζει, εκδηλώνει άμεσα ή εμμέσως τη δικαιοπρακτική του βούληση για την ίδρυση εμπιστεύματος.

⁴⁰ implied trusts

⁴¹ “result” με την έννοια της απόδοσης, της επιστροφής δηλαδή της κυριότητας στον settlor.

σύγχυση στο πρόσωπο του settlor και στο πρόσωπο του beneficial owner, καθώς ταυτίζονται. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε επειδή ο settlor μεταβιβάζει μεν το εμπίστευμα στον trustee, αποτυγχάνει, ωστόσο, να κατονομάσει ή έστω να προσδιορίσει το πρόσωπο του beneficial owner. Μία άλλη περίπτωση resulting trust, είναι όταν περιουσιακό στοιχείο αγοραστεί και εν συνεχεία μεταβιβαστεί στο όνομα κάποιου τρίτου, ο οποίος ωστόσο θα εξακολουθεί να διαχειρίζεται το μεταβιβασθέν αντικείμενο για λογαριασμό του μεταβιβάζοντα και όχι προς όφελος άλλου τρίτου⁴². Και εδώ η ουσιαστική κυριότητα εξακολουθεί να παραμένει στα χέρια του μεταβιβάζοντος. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις ιδρύεται resulting trust, με εξαίρεση την περίπτωση που μπορεί να συναχθεί η βούληση του μεταβιβάζοντος να μεταβιβάσει περιουσιακό του στοιχείο στον αποκτώντα χάριν δωρεάς, και άρα να συντρέχει περίπτωση χαριστικής μεταβίβασης.⁴³

2.6.1.3. Constructive trusts

Ως constructive trusts ή “δημιουργικά εμπιστεύματα” νοούνται εκείνα τα εμπιστεύματα που επέρχονται ως αποτέλεσμα κανόνα δικαίου. Δημιουργήθηκαν από τη νομολογία ως τρόπος αντιμετώπισης μεταβιβάσεων περιουσιακών στοιχείων οι οποίες έπασχαν από ελαττώματα της βούλησης του μεταβιβάζοντος.⁴⁴ Ο θεσμός του εμπιστεύματος έρχεται εδώ να προστατεύσει τον ιδρυτή από κακόβουλες συμπεριφορές και κακόπιστους τρίτους. Πρόκειται για γνήσιο παράδειγμα εφαρμογής του δικαίου της επιείκειας, καθώς το δικαστήριο επεμβαίνει ώστε να διορθώσει τη βλάβη που ένα μέρος έχει υποστεί. Στην ουσία δηλαδή δεν πρόκειται για πραγματικά trusts αλλά λειτουργούν ως «μέσα επανόρθωσης άδικων καταστάσεων».

2.6.1.4. Statutory trusts

⁴² να απουσιάζει, δηλαδή το πρόσωπο του beneficial owner. Στην περίπτωση αυτή, δηλαδή, δεν έχουμε τριμερή σχέση, αλλά διμερή με μόνους συμβαλλομένους τον μεταβιβάζοντα και τον αποκτώντα.

⁴³ για παράδειγμα, σύζυγος με χαριστική δικαιοπραξία μεταβιβάζει περιουσιακό του στοιχείο στη σύζυγό του.

⁴⁴ η πραγματική δικαιοπρακτική βούληση του μεταβιβάζοντος δηλαδή δεν ήταν να καταστεί πραγματικός κύριος ο αποκτών, αλλά το έπραξε είτε επειδή παραπλανήθηκε (πλάνη – απάτη – απειλή) είτε επειδή δεν είχε συνείδηση των πράξεων του.

Τα statutory trusts είναι εκείνα που ιδρύονται ή εγκρίνονται με νομοθετική πράξη.

2.6.2. Με κριτήριο το είδος της ωφέλειας

Ανάλογα με το είδος της ωφέλειας, τα εμπιστεύματα διακρίνονται σε δημόσια και ιδιωτικά.

2.6.2.1. Private trusts

Ως ιδιωτικά (private trusts) ορίζονται εκείνα που ιδρύονται προς όφελος ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων ατόμων.

2.6.2.2. Public trusts

Ως δημόσια (public trusts) ορίζονται εκείνα που ιδρύονται προς όφελος αόριστου αριθμού ανθρώπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα φιλανθρωπικά εμπιστεύματα (charitable trusts).

2.6.3. Με κριτήριο το πεδίο δράσης του trustee

Ανάλογα με τη δεσμευτικότητα ή μη ως προς τις εξουσίες του εμπιστευματούχου και την ωφέλεια του ωφελουμένου τα trusts διακρίνονται σε fixed trusts και discretionary trusts.

2.6.3.1. Fixed trusts

Στα fixed trusts ο ιδρυτής προκαθορίζει ποιες ακριβώς θα είναι οι εξουσίες διαχείρισης της περιουσίας από τον εμπιστευματούχο και ποια θα είναι η ωφέλεια που θα αποκομίσει από αυτή ο ωφελούμενος.⁴⁵ Κατά τους κανόνες του Common Law, παρέκκλιση από τις διαχειριστικές εξουσίες που καθορίζονται στην ιδρυτική πράξη είναι δυνατή α) εφόσον προβλέπεται στο νόμο, β) εφόσον συναινούν σε αυτό οι ωφελούμενοι, γ) με άδεια δικαστηρίου.

2.6.3.2. Discretionary trusts

⁴⁵ για παράδειγμα, εάν ο ιδρυτής μεταβιβάσει την περιουσία του στον εμπιστευματούχο ορίζοντας ότι θα τη διαχειρίζεται προς όφελος των δύο του παιδιών ισάξια, τότε πρόκειται για fixed trust, καθώς όρισε επακριβώς τα ποσοστά με τα οποία θα κατανεμηθεί το κέρδος στους ωφελούμενους.

Στα discretionary trusts ο εμπιστευματούχος έχει τη διακριτική ευχέρεια⁴⁶ να διαχειρίζεται την περιουσία που του έχει μεταβιβασθεί καθ' ον τρόπο εκείνος κρίνει. Εκείνος επιλέγει πώς θα τ ο διαχειριστεί και ποιο μέρος τη ωφέλειας⁴⁷ θα αποδώσει και σε ποιους από τους ωφελούμενους που του έχει υποδείξει και έχει συμφωνήσει με τον ιδρυτή.⁴⁸

3. ΜΕΡΟΣ Β' – ΕΙΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ TRUST

3.1. Νομοθετικό πλαίσιο

3.1.1. Η Σύμβαση της Χάγης του 1985 για την αναγνώριση του trust

3.1.2. Λόγοι που οδήγησαν στην εκπόνηση μιας Διεθνούς Σύμβασης

Στην προσπάθεια ένταξης του αγγλοσαξονικής προέλευσης θεσμού “trust” στο ηπειρωτικό δίκαιο των ευρωπαϊκών χωρών υπεγράφη η Σύμβαση της Χάγης για το εφαρμοστέο δίκαιο και την Αναγνώριση των “trusts”. Με τη Σύμβαση αυτή έγινε η πρώτη προσπάθεια να οριστεί το trust, ενώ συνιστά την πρώτη απόπειρα να προσδιορισθούν οι προϋποθέσεις αναγνώρισης του θεσμού από τις έννομες τάξεις των ηπειρωτικών κρατών.

Η Σύμβαση θεσπίζει ομοιόμορφους κανόνες σύγκρουσης για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στα trusts που εμφανίζουν στοιχεία αλλοδαπότητας, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την αναγνώριση του θεσμού από τις έννομες τάξεις που τον αγνοούν.

Πρόκειται για μια πολυμερή συνθήκη που εκπονήθηκε από τη Διάσκεψη της Χάγης για το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στα “trusts”. Ολοκληρώθηκε ην 1η Ιουλίου 1985 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1992. Σήμερα έχει επικυρωθεί από 14 χώρες . Η Ελλάδα, μέχρι και σήμερα, δεν έχει υπογράψει ούτε και επικυρώσει τη Σύμβαση, πράγμα που καθιστά ακόμα πιο δυσχερή τη ρύθμιση και αναγνώριση αλλοδαπού trust στην έννομη τάξη της.

⁴⁶ το λεγόμενο «Letter of wishes» ή «Μνημόνιο επιθυμιών» είναι και αυτό που χαράσσει τα όρια της διακριτικής ευχέρειας του εμπιστευματούχου.

⁴⁷ μπορεί να αποδώσει μέρος ή όλη την ωφέλεια (exhausting/ non exhausting trusts).

⁴⁸ μπορεί για παράδειγμα να αναγνωριστεί η εξουσία στον trustee να κατανέμει ένα μέρος της περιουσίας του trust σε κάποιους από τους beneficial owners και να κεφαλαιοποιεί το υπόλοιπο των εισοδημάτων για να το μεταβιβάσει στους λοιπούς beneficial owners.

Η ανάγκη για την εκπόνηση μιας διεθνούς σύμβασης γεννήθηκε όταν ο θεσμός του εμπιστεύματος ξεκίνησε να είναι ολοένα και περισσότερο διαδεδομένος και εκτός συνόρων των χωρών του Common Law στα πλαίσια διεθνοποίησης των σχέσεων ιδιοκτησίας.

Σκοπός της Σύμβασης, λοιπόν, ήταν να ορισθεί μια γενική διαδικασία του τρόπου με τον οποίο οι συμβαλλόμενες σε αυτή χώρες θα ενσωματώσουν και θα αναγνωρίσουν το θεσμό αυτό στην εγχώρια έννομη τάξη τους, ανεξαρτήτως με του τι ισχύει για τα trusts που ρυθμίζονται σε αυτές ή για άλλους παρεμφερείς θεσμούς τους .

3.1.3. Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης

Η Σύμβαση, ωστόσο, ισχύει μόνο για τα charitable trusts και τα express trusts⁴⁹ τα οποία ιδρύονται γραπτώς και κατά ρητή βούληση του ιδρυτή τους και η ύπαρξή τους είναι ευκόλως διαπιστώσιμη και αποδείξιμη. Δεν προβλέπονται, επομένως, σε αυτή τα εμπιστεύματα που ιδρύονται προφορικά, τα resulting trusts, τα constructive trusts, τα statutory trusts και τα trusts που ιδρύονται δυνάμει δικαστικής απόφασης. Η τύχη αναγνώρισης αυτών εξαρτάται από τις διατάξεις του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της έννομης τάξης του κράτους αναγνώρισης και τους εν γένει κανόνες και τις μεθόδους αναγνώρισης και ενσωμάτωσης.⁵⁰

Στη διάταξη του αρ. 2 της Σύμβασης που αποπειράται να δοθεί ένας περιγραφικός ορισμός του trust δίνεται έμφαση στον περιουσιακό χαρακτήρα του trust, καθότι η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων από τον settlor στον trustee αποτελεί συστατικό στοιχείο του θεσμού.

3.1.4. Η ιδιωτική αυτονομία ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο

⁴⁹ βλ. αρ. 3 της Σύμβασης «*The Convention only applies to trusts created voluntarily and evidenced in writing*”.

⁵⁰ Γίνεται, ωστόσο, δεκτό ότι τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της και σε άλλες μορφές εμπιστεύματος που δεν προβλέπονται σε αυτήν.

Ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο δίνεται προβάδισμα στην ιδιωτική αυτονομία και ο κανόνας σύγκρουσης που επιλέγεται αυτός της ιδιωτικής αυτονομίας του ιδρυτή⁵¹, καθώς κατά το αρ. 6 της Σύμβασης ο settlor είναι αυτός που θα αποφασίσει το εφαρμοστέο δίκαιο που θα ρυθμίζει το trust. Πάντως, στην επιλογή αυτή του ιδρυτή δεν περιλαμβάνονται οι κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του επιλεγέντος δικαίου, καθώς κάτι τέτοιο θα προσέκρουε στη γενική απαγόρευση της renvoi που διέπει το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.

Η επιλογή δικαίου από τον ιδρυτή δεν είναι ανάγκη να εκφράζεται κατά τρόπο ρητό αλλά μπορεί να συνάγεται και από τις περιστάσεις, ενώ λαμβάνονται υπόψιν και παράγοντες όπως ο τόπος των ακινήτων που περιλαμβάνονται στην περιουσία του trust, ο τόπος διοίκησης αυτής, η έδρα της εταιρίας⁵²⁵³ ή ο τόπος συνήθους διαμονής του trustee.

Στην η υπόθεση *Gorgeous Beauty Ltd v. Liu, Arnold J*, κατά την οποία έγινε δεκτό ότι εφαρμοστέο θα είναι το δίκαιο της Αγγλίας. Η επιλογή αυτή βασίστηκε στα εξής τρία κριτήρια: 1) η συμφωνία για την ίδρυση του trust ήταν γραμμένη στην αγγλική, 2) οι επιμέρους εξουσίες και εν γένει το εμπίστευμα όπως αυτό διαρθρωνόταν στη συμφωνία προσομοιάζε στο πνεύμα και τις διατάξεις του αγγλικού δικαίου και 3) τα επιμέρους περιουσιακά στοιχεία του trust ήταν μετοχές αγγλικής εταιρίας.

Δίνεται περαιτέρω η δυνατότητα να τύχουν εφαρμογής διαφορετικά δίκαια. Μπορεί, δηλαδή ο settlor να επιλέξει ως εφαρμοστέο δίκαιο για τη ρύθμιση της διοίκησης της περιουσίας του trust διαφορετικό από αυτό που θα διέπει επιμέρους ζητήματα του trust.⁵⁴ Μπορεί ακόμα ο settlor να ορίσει διαφορετικά δίκαια που θα διέπουν τη διοίκηση των επιμέρους περιουσιακών στοιχείων του trust που ιδρύει.

⁵¹ βλ. αρ. 6 “A trust shall be governed by the law chosen by the settlor. The choice must be expressed or be implied in the terms of the instrument creating or the writing evidencing the trust, interpreted, if necessary, in the light of the circumstances”.

⁵² σε περίπτωση που ο settlor όρισε ως trustee για τη διαχείριση της περιουσίας του εμπιστεύματος εταιρία.

⁵³ όπως άλλωστε προβλέπει και το αρ. 7 της Σύμβασης σε περίπτωση που ο settlor δεν έχει επιλέξει το εφαρμοστέο δίκαιο.

⁵⁴ όπως για παράδειγμα τη σχέση μεταξύ trustee – beneficial owner.

Βέβαια σε αυτές τις περιπτώσεις γεννάται και ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

Σε περίπτωση που ο settlor δεν όρισε το εφαρμοστέο δίκαιο, για τον προσδιορισμό του θα ληφθούν υπόψη α) ο τόπος διοίκησης του trust, β) ο τόπος που βρίσκονται τα επιμέρους περιουσιακά στοιχεία του trust, γ) ο τόπος κατοικίας ή επαγγελματικής δραστηριότητας του trustee, γ) το αντικείμενο της συμφωνίας του trust και ο τόπος που πρόκειται αυτή να εκπληρωθεί.⁵⁵ Η απαρίθμηση των παραγόντων που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου δεν είναι αποκλειστική αλλά ενδεικτική. Σκοπός της διάταξης είναι να προταθεί ως κριτήριο επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου αυτό του στενότερου συνδέσμου μεταξύ του trust και της έννομης τάξης της οποίας το δίκαιο θα εφαρμοστεί.

Επί παραδείγματι, σε περίπτωση που η περιουσία του trust περιλαμβάνει ακίνητα, εφαρμοστέο θα κριθεί το δίκαιο του τόπου όπου βρίσκονται τα ακίνητα (*lex rei sitae*). Στις περιπτώσεις αυτές, μάλιστα, παραμερίζεται η βούληση του settlor ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο που επέλεξε για τη διοίκηση της περιουσίας του trust.

Το άρθρο αυτό εφαρμόζεται και στην περίπτωση που ο settlor επέλεξε ως εφαρμοστέο το δίκαιο έννομης τάξης κράτους που δεν προβλέπει το trust ως θεσμό.⁵⁶

3.1.5. Το «δίκαιο της διοίκησης» του trust

Στο αμέσως επόμενο άρθρο της Σύμβασης, στο αρ. 8, γίνεται -και πάλι- μια ενδεικτική απαρίθμηση των ζητημάτων που περιλαμβάνει το «δίκαιο της διοίκησης» του trust. Ενδεικτικά, το εφαρμοστέο δίκαιο που επέλεξε ο settlor θα διέπει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του trustee, την εξουσία διοίκησης του

⁵⁵ στο άρθρο αυτό αποτυπώνεται η αρχή της εφαρμογής εκείνου του δικαίου με το οποίο ο θεσμός του trust εμφανίζει στενότερο σύνδεσμο. Είναι μια αρχή που συναντάται στο common law εν γένει.

⁵⁶ η επιλογή ενός δικαίου που δεν αναγνωρίζει το θεσμό του trust θα ήταν άνευ νοήματος και αναποτελεσματική, καθώς δε θα μπορούσαν να παραχθούν τα έννομα αποτελέσματα στα οποία απέβλεψε ο settlor. Επομένως, το αρ. 7 θέτει ορισμένα κριτήρια για το δίκαιο που χρήζει εφαρμογής ώστε να μπορέσει ο θεσμός να επιτελέσει τους σκοπούς για τους οποίους συστάθηκε και να καταστεί λειτουργικός και αποτελεσματικός.

trustee να διαθέτει τα περιουσιακά στοιχεία, να τα επενδύει ή να τα πολλαπλασιάζει, τη σχέση μεταξύ trustee – beneficial owner, το καθήκον λογοδοσίας του trustee.⁵⁷

Βλέπουμε, λοιπόν ότι και στο κείμενο της Σύμβασης της Χάγης του 1985 για το εφαρμοστέο δίκαιο και την αναγνώριση του trust εξέχουσας σημασίας κρίνεται η ιδιωτική αυτονομία. Για ακόμα μία φορά επιβεβαιώνεται η θέση της ως μια εκ των θεμελιωδών αρχών του Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου⁵⁸, δίνοντας την ελευθερία στον trustee να «επιβάλει» ως εφαρμοστέο δίκαιο της επιλογής του.

3.1.6. Οι περιορισμοί της ιδιωτικής αυτονομίας

Ωστόσο, η ιδιωτική αυτή αυτονομία του settlor υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς. Πρώτον, δεν δύναται να επιλέξει ως εφαρμοστέο το δίκαιο κράτους που δεν αναγνωρίζει ούτε και ρυθμίζει το θεσμό του trust, καθώς κάτι τέτοιο θα καθιστούσε την ίδια την ίδρυσή του άνευ σημασίας.

Δεύτερον, σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τους εθνικούς κανόνες αναγκαστικού δικαίου και τη διεθνή δημόσια τάξη του κράτους αναγνώρισης, καθώς επίσης και τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.⁵⁹

Ένας τρίτος παράγοντας που μπορεί να αποκλείσει την εφαρμογή του υποδεικνυόμενου από τον settlor δικαίου είναι όταν το forum αναγνώρισης κρίνει ότι καταλληλότερο είναι εφαρμοστέο δίκαιο με το οποίο ο θεσμός του trust παρουσιάζει στενότερο σύνδεσμο και επομένως η εφαρμογή αυτού θα καταστήσει

⁵⁷ για όλα τα υπό ρύθμιση ζητήματα που προβλέπονται στη Σύμβαση βλ. αρ. 8 αυτής.

⁵⁸ Θα πρέπει να τη διακρίνουμε από την αρχή της αυτονομίας του δικού μας Αστικού Κώδικα (ΑΚ 361). Στο πεδίο του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου η αρχή της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησεως συνεπάγεται είτε την απευθείας επιλογή εφαρμοστέου δικαίου, όπως εν προκειμένω, είτε την έμμεση επιλογή μέσω της επιλογής κανόνα σύγκρουσης. Στον Αστικό μας Κώδικα η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας συνίσταται στην ελευθερία του ατόμου να συνάπτει ή να μη συνάπτει μια σύμβαση, καθώς επίσης και στην ελευθερία των συμβαλλομένων μερών να καθορίζουν το περιεχόμενο της σύμβασής τους. Δεν μπορεί, ωστόσο να συμπεριλάβει και τους κανόνες δικαίου που τυχόν επιθυμούν τα μέρη να εφαρμοσθούν. Στο πεδίο του ΙδΔΔ, δηλαδή, η έννοια της αυτονομίας της βούλησης έχει σαφώς ευρύτερο περιεχόμενο σε σχέση με τα επιτρεπτά όρια της διάταξης του αρ. 361 του ΑΚ.

⁵⁹ λόγου χάριν την απαγόρευση καταστρατήγησης.

το θεσμό του trust περισσότερο λειτουργικό και αποτελεσματικό⁶⁰. Πρόκειται για μια εκδήλωση της αρχής της εγγύτητας, εμπνεόμενη από το χώρο του common law.

3.1.7. Αρχές της Σύμβασης

Με βάση τις διατάξεις και το πνεύμα της σύμβασης και για τη διευκόλυνση των συναλλαγών διεθνοποιημένων trusts εντός των ευρωπαϊκών δικαιοδοσιών, προκειμένου να αναγνωρίσουν οι ηπειρωτικές χώρες το θεσμό του trust έχουν αναπτυχθεί οκτώ αρχές^{61,62,63}:

1. Σε ένα εμπίστευμα ο εμπιστευματούχος έχει στην κυριότητά του περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν ξεχωριστό σύνολο από την προσωπική του περιουσία και οφείλει να τα διαχειρίζεται προς όφελος ενός τρίτου προσώπου, του ωφελουμένου.
2. Την ιδιότητα του εμπιστευματούχου και του ωφελούμενου μπορούν να έχουν περισσότεροι από ένας, ενώ ενδέχεται η ιδιότητα του ιδρυτή να συμπίπτει με την ιδιότητα του ωφελούμενου.⁶⁴
3. Η αυτοτέλεια της περιουσίας του εμπιστεύματος συνεπάγεται αφενός ότι δεν αποτελεί μέρος της πτωχευτικής περιουσίας σε περίπτωση πτώχευσης του εμπιστευματούχου και αφετέρου ότι δεν μπορούν οι δανειστές του ιδίου να ικανοποιηθούν από αυτήν.
4. Ο ωφελούμενος έχει αξιώσεις in personam κατά του εμπιστευματούχου για χρηστή και ορθή διοίκηση της περιουσίας που του έχει εμπιστευθεί ο ιδρυτής, καθώς επίσης και εμπράγματα αξιώσεις (in rem) εναντίον

⁶⁰ κριθεί, δηλαδή ότι ορθότερο είναι να εφαρμοστεί το δικαίωμα του κράτους διοίκησης του trust ή το δικαίωμα του κράτους της συνήθους διαμονής του trustee παρά το κατ' επιλογήν του settlor δικαίωμα ενός κράτους που δεν εμφανίζει απολύτως κανέναν σύνδεσμο ή εμφανίζει πολύ χαλαρούς συνδέσμους με το θεσμό του trust.

⁶¹ βλ. D.J. Hayton, Principles of European trust law

⁶² το έργο εκπονήθηκε από επιστημονική ομάδα του Ερευνητικού Κέντρου Επιχειρήσεων και Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Nijmegen το 1996.

⁶³ ⁶³ το αρ. 2 της Σύμβασης στην πρωτότυπή του μορφή ορίζει τα χαρακτηριστικά του trust ως εξής: *"(a) the assets constitute a separate fund and are not part of the trustee's own estate, (b) title to the trust assets stands in the name of the trustee or in the name of another person on behalf of the trustee, (c) the trustee has the power and the duty, in respect of which he is accountable, to manage, employ or dispose of the assets in accordance with the terms of the trust and the special duties imposed upon him by law"*.

⁶⁴ βλ. resulting trust

οποιοδήποτε τρίτου που απέκτησε παρανόμως δικαιώματα επί της περιουσίας του εμπιστεύματος.⁶⁵

5. Ο ιδρυτής δύναται να επιλέξει το εφαρμοστέο δίκαιο που θα διέπει το εμπίστευμα.
6. Ο ιδρυτής δύναται να ανακαλέσει το εμπίστευμα αλλά και να ορίσει περισσότερα του ενός πρόσωπα ως ωφελούμενους.

Οι αρχές αυτές, διαπνεόμενες από τη Σύμβαση της Χάγης του 1985 έχουν ως πυρήνα τους τη σχέση μεταξύ εμπιστευματούχου (trustee) και ωφελουμένου (beneficial owner). Όλες οι αρχές έχουν σκοπό την εκπλήρωση του σκοπού χάριν του οποίου ιδρύεται ένα εμπίστευμα: η διαχείριση ξένης περιουσίας η οποία έχει περιέλθει κατά νομική κυριότητα στον εμπιστευματούχο αποκλειστικά προς όφελος τρίτου, του ωφελουμένου.

3.1.8. Ρυθμίσεις της Σύμβασης για την Αναγνώριση trust

Η απαγόρευση εφαρμογής δικαίου που προσκρούει στις διατάξεις αναγκαστικού δικαίου κατοχυρώνεται και στο αρ. 16 της Σύμβασης, σύμφωνα με το οποίο ανεξαρτήτως της επιλογής δικαίου, στο στάδιο της αναγνώρισης, οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου του forum αναγνώρισης υπερισχύουν. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται η δυνατότητα στους δικαστές του forum αναγνώρισης να εφαρμόσουν κανόνες αναγκαστικού δικαίου διαφορετικού από το επιλεγέν εφαρμοστέο δίκαιο⁶⁶.

Αλλά και δυνάμει της διάταξης του αρ. 15 της Σύμβασης επιτρέπεται στα εθνικά δικαστήρια να αγνοούν τα έννομα αποτελέσματα του trust όταν διαπιστώσουν την αντίθεσή τους με διατάξεις αναγκαστικού δικαίου που καλούνται από του κανόνες σύγκρουσης της lex fori να εφαρμοσθούν.

Η διάταξη αυτή της Σύμβασης καθίσταται προβληματική, ακριβώς διότι τα ρωμαιογερμανικής προελεύσεως δίκαια -μεταξύ των οποίων και το δικό μας- δεν

⁶⁵ στην περίπτωση, δηλαδή που έχει επέλθει αθέτηση της υπόσχεσης του εμπιστευματούχου προς τον ιδρυτή (breach of trust)

⁶⁶ βλ. αρ. 15 της Σύμβασης που ενδεικτικά απαριθμούνται περιπτώσεις που τίθεται παρά πόδας η εφαρμογή του δικαίου που επέλεξε ο settlor (λ.χ. χάριν προστασίας του ασθενέστερου μέρους, προσωπική περιουσία συζύγων, για την προστασία των συναλλαγών σε περιπτώσεις μεταβίβασης του τίτλου κυριότητας κλπ).

γνωρίζουν το θεσμό του trust και ως εκ τούτου πολλές από τις περιουσιακές και εμπράγματα συνέπειές του έρχονται σε αντίθεση με τους εθνικούς κανόνες αναγκαστικού δικαίου. Καθίσταται, επομένως, αδύνατη η αναγνώριση του trust και η επέλευση των αποτελεσμάτων του σε αλλοδαπή έννομη τάξη. Μία λύση απέναντι στην προβληματική αυτή διάταξη της Σύμβασης θα μπορούσε να ήταν η ταυτόχρονη με την υπογραφή και την κύρωση της διεθνούς Συμβάσεως θεσμοθέτηση νομοθετικού πλαισίου για τη ρύθμιση του θεσμού σε εθνικό επίπεδο.⁶⁷

3.2. Ο κανονισμός 1215/2012 και trust

Ο κανονισμός 1215/2012 διαδέχθηκε τον κανονισμό των Βρυξελλών 44/2001⁶⁸ και αφορά στην διεθνή δικαιοδοσία⁶⁹, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Σκοπός του κανονισμού είναι η ολοκλήρωση και η διατήρηση μιας νομικής και πραγματικής κατάστασης μέσω της ελευθερίας των Ευρωπαίων πολιτών να κινούνται ελεύθερα στο ενωσιακό έδαφος, χωρίς να υφίστανται ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα.

3.2.1. Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού

Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αφορά στην αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων⁷⁰. Χρήζει, επομένως εφαρμογής όταν η εθνική έννομη τάξη

⁶⁷ χωρίς να κρίνεται απαραίτητο να αποδεχθούν το θεσμό όπως ακριβώς εισάγεται από το αγγλοσαξονικό δίκαιο. Αρκεί να προσδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά αυτού. Κάποιες χώρες, όπως η Γαλλία και η Ελβετία, πράγματι πριν κυρώσουν τη Σύμβαση προέβησαν στη μεταρρύθμιση του εσωτερικού τους δικαίου, θεσμοθετώντας μόρφωμα που προσιδιάζει στο θεσμό του trust. Βλ. fiducie του γαλλικού αστικού δικαίου.

⁶⁸ η κύρια και βασικότερη μεταρρύθμιση που έφερε ο κανονισμός 1215/2012 ήταν η κατάργηση του exequatur

⁶⁹ Ως προς την ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας του αρ. 7 του κανονισμού, αξίζει να μνημονεύσουμε ότι το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού εξαιρούνται και περιπτώσεις που το trust ρυθμίζει ζητήματα οικογενειακού δικαίου, προσωπικές σχέσεις συζύγων ή ζητήματα κληρονομικού δικαίου. Ο νομικός θεσμός του trust διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο πεδίο του κληρονομικού δικαίου και επομένως αποκλείονται σημαντικές πτυχές ρύθμισης του θεσμού από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Στην περίπτωση, δηλαδή, που οι διαφορές που αναφύονται ως προς τις σχέσεις μεταξύ ιδρυτή – trustee, trustee – beneficial owner, ιδρυτή – beneficial owner δεν εμπίπτουν στην έννοια των συμβάσεων του κανονισμού.

⁷⁰ βλ. αρ. 2 περ. α' του κανονισμού. Σύμφωνα με νομολογία του ΔΕΕ στη έννοια της δικαστικής απόφασης υπάγοντα εκείνες οι αποφάσεις που προέρχονται από δικαιοδοτικό όργανο συμβαλλομένου κράτους. Ως δικαστήριο, δηλαδή θεωρείται μόνο η κρατική αρχή που ασκεί κατά το νόμο δικαιοδοτικό έργο, προερχόμενο από εξουσία ανεξάρτητη από τη νομοθετική και την

μας κληθεί να αναγνωρίσει απόφαση αλλοδαπής η οποία ρυθμίζει το θεσμό του trust και όχι στην αναγνώριση του θεσμού αυτού καθαυτού.

Για να ενεργοποιηθεί η εφαρμογή του κανονισμού θα πρέπει η δικαστική απόφαση να προέρχεται από δικαιοδοτικό όργανο συμβαλλομένου κράτους μέλους. Το πεδίο εφαρμογής του επομένως δεν αφορά δικαστική απόφαση οποιουδήποτε κράτους.

Δεδομένου ότι το δίκαιο των συμβαλλομένων κρατών μελών ανήκει στην οικογένεια του ρωμαϊκού ηπειρωτικού δικαίου είναι σχεδόν απίθανο να τεθεί ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων υπόθεση αναγνώρισης αλλοδαπής απόφασης που να αναγνωρίζει και να ρυθμίζει τις επιμέρους σχέσεις του trust. Ιδίως, μάλιστα μετά την αποχώρηση της Αγγλίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η ανάκυψη ζητημάτων περί αναγνώρισης αλλοδαπής απόφασης που ρυθμίζει το θεσμό trust σχεδόν εκλείπει.

3.2.2. Η αποκλειστική βάση δικαιοδοσίας του αρ. 24 του κανονισμού

Στο αρ. 24 του κανονισμού κατοχυρώνεται αποκλειστική βάση δικαιοδοσίας⁷¹ και δικαιολογητικός λόγος αυτής⁷² είναι η καλύτερη γνώση των πραγματικών καταστάσεων και η εφαρμογή των κανόνων και των συναλλακτικών ηθών από το δικαστήριο της τοποθεσίας του ακινήτου, ουδεμία ασκεί επιρροή όταν, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, το κύριο αντικείμενο της διαφοράς συνίσταται στην ενδεχόμενη ύπαρξη μεταξύ των διαδίκων μιας σχέσεως εμπιστευτικής διαχειρίσεως.

3.2.3. Τα κωλύματα αναγνώρισης

εκτελεστική και έχει συσταθεί εκ των προτέρων για την παροχή έννομης προστασίας στους πολίτες και την απονομή δικαιοσύνης.

⁷¹ αρ. 24 περ. 1 «Τα ακόλουθα δικαστήρια κράτους μέλους έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν η κατοικία των διαδίκων: 1) σε υποθέσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων και μισθώσεων ακινήτων, τα δικαστήρια του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου.»

⁷² βλ. υποθ. C-261/90 Mano Reichert κ.λπ. κατά Dresdner Bank AG

Τα κωλύματα αναγνώρισης⁷³ είναι α) η αντίθεση στη δημόσια τάξη, β) η προσβολή του δικαιώματος ακρόασης κατά την έναρξη της διαδικασίας, γ) η ύπαρξη ασυμβίβαστων αποφάσεων και δ) η παραβίαση κανόνων δικαιοδοσίας.

ΜΕΡΟΣ Γ' ΘΕΣΜΟΣ TRUST ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

4.1. Συγκριτική επισκόπηση trust με παρεμφερείς θεσμούς του ελληνικού δικαίου

Στην προσπάθεια ενσωμάτωσης του αγγλοσαξονικού θεσμού trust και εναρμόνισής του με το ελληνικό δίκαιο έχουν γίνει διάφορες απόπειρες νομικού χαρακτηρισμού αυτού. Το trust είναι τόσο ιδιαίτερο ακριβώς διότι ενσωματώνει ως έννοια στοιχεία και χαρακτηριστικά από πληθώρα άλλων νομικών εννοιών και θεσμών. Ωστόσο η εναρμόνιση όλων αυτών των χαρακτηριστικών σε μία έννοια τον καθιστά τόσο ιδιαίτερο που είναι δύσκολο να τον εντάξουμε σε αυτές που γνωρίζει το δικό μας νομικό σύστημα. Το έργο αυτό, μάλιστα, καθίσταται ακόμα πιο δύσκολο τη στιγμή που η φύση του αμφισβητείται ακόμα και στο ίδιο το αγγλοσαξονικό σύστημα από όπου και προέρχεται.

4.1.1. Trust και σύμβαση παρακαταθήκης, σύμβαση εντολής και σύμβαση υπέρ τρίτου

Είναι δυνατόν, συνδυάζοντας την παρακαταθήκη, την εντολή και τη σύμβαση υπέρ τρίτου να προσεγγίσουμε ως ένα βαθμό τους σκοπούς και τις λειτουργίες ενός trust. Και πάλι όμως η αντιστοιχία με το trust είναι αδύνατον να είναι ακριβής, καθώς αναφύονται σημαντικές διαφοροποιήσεις.

Στη σύμβαση παρακαταθήκης⁷⁴ και στη σύμβαση εντολής, ο θεματοφύλακας και ο εντολοδόχος αντίστοιχα που αντιπαραβάλλονται προς τους trustees δεν αποκτούν κυριότητα επί των πραγμάτων παρά μόνο την κατοχή αυτών. Και οι δύο έχουν καθήκον λογοδοσίας, επιμελούς φύλαξης και διαχείρισης, δράσης εντός του πεδίου των εντολών που τους δόθηκαν, χωρίς ωστόσο να αποκτούν εμπράγματα

⁷³ βλ. αρ. 45 του κανονισμού.

⁷⁴ και η σύμβαση παρακαταθήκης συνιστά σύμβαση εμπιστοσύνης, καθώς τα μέρη αποβλέπουν για τη φύλαξη προεχόντως στο πρόσωπο του θεματοφύλακα, ο οποίος δεν έχει το παραμικρό δικαίωμα χωρίς άδεια να διαθέσει περαιτέρω το πράγμα.

δικαιώματα. Επίσης, τόσο η σύμβαση παρακαταθήκης όσο και η σύμβαση εντολής αποτελούν προσωποπαγείς έννομες σχέσεις και επομένως η εξουσίες τους παύουν με την ανικανότητα ή το θάνατο του εντολέως του. Και η σύμβαση υπέρ τρίτου αποτελεί ενοχική σύμβαση από την οποία απορρέουν ενοχικές μόνο αξιώσεις του τρίτου υπέρ ου η σύμβαση, χωρίς να έχει in rem αξιώσεις κατά των αρχικώς συμβαλλομένων.

Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά του εμπιστεύματος είναι ότι δεν αποτελεί σύμβαση αλλά ιδρύεται με μονομερή δήλωση του ιδρυτή του. Και η σύμβαση παρακαταθήκης, και η σύμβαση εντολής και η σύμβαση υπέρ τρίτου είναι ετεροβαρείς και αμφοτεροβαρείς συμβάσεις και για την εγκυρότητά τους απαιτείται πρόταση του ενός συμβαλλομένου και αποδοχή αυτής από τον έτερο συμβαλλόμενο.

4.1.2. Trust και τα εμπράγματα δικαιώματα της ψιλής κυριότητας και της επικαρπίας

Ακόμα και να προσπαθήσουμε να εξομοιώσουμε το πρόσωπο του ιδρυτή με τον μεταβιβάζοντα το εμπράγματο δικαίωμα, τον επικαρπωτή με τον trustee και τον ψιλό κύριο με τον beneficial owner πάλι δεν μπορεί να επέλθει πλήρης αντιστοιχία με το θεσμό του trust. Και αυτό καθώς παραλείπεται ένα βασικό γνώρισμα του θεσμού: ο διαχωρισμός της διαχείρισης από την απόλαυση ωφέλειας. Ο επικαρπωτής απολαμβάνει όλους τους καρπούς και τις ωφέλειες από τη διαχείριση ακινήτου επί του οποίου έχει αποκτήσει δικαίωμα επικαρπίας. Η μόνη απαγόρευση που του επιβάλλεται είναι η περαιτέρω μεταβίβαση του δικαιώματός του ενώ δεν έχει εξουσία διάθεσης, καθώς δεν είναι κύριος.

4.2. Η Σύμβαση της Χάγης του 1985 ως εργαλείο αναγνώρισης του trust

Όπως προαναφέραμε, η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης του 1985 για την αναγνώριση του εμπιστεύματος. Επομένως, η αναγνώριση του trust στην ελληνική έννομη τάξη διέπεται από το αυτόνομο ελληνικό δίκαιο. Θα μπορούσε, ωστόσο, η Σύμβαση να χρησιμεύσει ως εργαλείο αναγνώρισης και ένταξης του θεσμού στην ελληνική έννομη τάξη, να χρησιμοποιηθεί, δηλαδή, ως νομοθετικό

υπόδειγμα από τη νομολογία μας (ένα είδος soft law) και να εφαρμοσθεί ένα ad hoc σύστημα αναγνώρισης.

Σκοπός της σύμβασης⁷⁵ είναι η αυτόματη αναγνώριση trust που έχει εγκύρως ιδρυθεί στην έννομη τάξη της lex causae. Για τα κράτη, δηλαδή που έχουν υπογράψει και κυρώσει τη Σύμβαση ο θεσμός εισέρχεται στην έννομη τάξη τους χωρίς να παρακωλύεται από τα όσα προβλέπουν οι κανόνες σύγκρουσης του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου τους.

Σε κάθε περίπτωση, γίνεται κατ' αρχήν δεκτό ότι ο θεσμός έχει έννομες συνέπειες στην ημεδαπή μας έννομη τάξη εφόσον δεν υπάρχει αντίθεσή του προς την ελληνική δημόσια τάξη.

4.3. Αναγνώριση trust μέσω του κανόνα σύγκρουσης

4.3.1. Το πρόβλημα του νομικού χαρακτηρισμού

Το βασικό πρόβλημα που γεννάται σχετικά με τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου ανακύπτει όταν το δίκαιο χώρας που καλείται να αναγνωρίσει και εφαρμόσει τον θεσμό αυτόν δεν γνωρίζει αντίστοιχο θεσμό και δεν περιέχει αντίστοιχες ουσιαστικές διατάξεις. Είναι, λοιπόν, σχεδόν αδύνατον να επιτευχθεί νομικός χαρακτηρισμός μέσω του κανόνα σύγκρουσης για την αναγνώριση ενός αλλοδαπού εμπιστεύματος.

Αντικείμενο του trust μπορεί να είναι τόσο ακίνητα όσο και κινητά, ακόμα και δικαιώματα, εμπράγματα ή ενοχικά. Εάν ακολουθήσουμε τον κλασικό κανόνα σύγκρουσης τότε υπάρχει μεγάλος κίνδυνος κατακερματισμού του θεσμού και η εφαρμογή πλειόνων και αντιφατικών δικαίων. Και αυτό διότι ανάλογα με τη φύση και το περιεχόμενο της επιμέρους έννομης σχέσης του trust, εάν περιλαμβάνονται στην περιουσία κινητά ή ακίνητα πράγματα, ο κανόνας σύγκρουσης κατά πάσα πιθανότητα θα υποδείξει ως εφαρμοστέο το δίκαιο διαφορετικών εννόμων τάξεων.

Το σύστημα που τηρείται στο ελληνικό δίκαιο επί των ακινήτων είναι η εγγραφή μετεγγραπτέας πράξης στο αρμόδιο κτηματολογικό γραφείο του τόπου του

⁷⁵ βλ. Εισηγητική Έκθεση της Σύμβασης της Χάγης του 1985 για την αναγνώριση των trusts.

ακινήτου. Οι διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων πρέπει να εκδικάζονται σύμφωνα με τους κανόνες του κράτους της τοποθεσίας του ακινήτου, οι δε αμφισβητήσεις που συνεπάγονται συχνά εξακριβώσεις, διεξαγωγή αποδείξεων και πραγματογνωμοσύνης πρέπει να διενεργηθούν επί τόπου, κατά τρόπο ώστε η αναγνώριση διεθνούς δικαιοδοσίας να ανταποκρίνεται προς το συμφέρον της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Το ίδιο δεν ισχύει και στο αγγλοσαξονικό δίκαιο που η ίδρυση trust είναι έγκυρη με προφορική δήλωση, ακόμα και αν αυτό αφορά σε ακίνητη περιουσία του settlor.

Εάν δεχθούμε ότι για την αναγνώριση της legal ownership του trustee θα πρέπει να ασκηθεί η εμπράγματη αναγνωριστική αγωγή, σε περίπτωση που το trust συνίσταται σε περισσότερα ακίνητα, τότε θα πρέπει να προσφύγει ενώπιον διαφορετικών δικαστηρίων, του τόπου κάθε ακινήτου προκειμένου να ικανοποιηθεί το αίτημα αναγνώρισης της ιδιότητάς του ως trustee από την οποία απορρέει και το δικαίωμα εμπράγματος δικαιώματος επί των στοιχείων του trust.

Σε απόφασή του επί προδικαστικού ερωτήματος το ΔΕΚ απεφάνθη ότι τέτοιου είδους αγωγές με τις οποίες ζητείται, αφενός να αναγνωριστεί η legal ownership στο πρόσωπο του trustee αφετέρου να υποχρεωθεί ο settlor να καταρτίσει τα έγγραφα που είναι αναγκαία προκειμένου ο trustee να αποκτήσει τη legal ownership δεν αποτελεί εμπράγματη αγωγή⁷⁶.

Είναι αυτονόητο ότι μια τέτοια κατάσταση θα συνεπαγόταν τον σοβαρό κίνδυνο της εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων, δοθέντος ότι καθένα από τα δικαστήρια θα είχε το μονοπώλιο όσον αφορά την αναγνώριση, ενδεχομένως, της υπάρξεως trust σχετικά με το ακίνητο που κείται στην περιοχή της δικαιοδοσίας του.

Σε μια τέτοια κατάσταση, η ορθή απονομή της δικαιοσύνης απαιτεί να προσφεύγει ο ενάγων σε ένα και μόνο δικαστήριο το οποίο εκτιμά την ενδεχόμενη ύπαρξη trust με απόφασή του η οποία ακολουθείται από διαδικασία αναγνώρισης και εκτέλεσης της απόφασης με βάση τον κανονισμό 1215/2012 ή τη Σύμβαση του Λουγκάνο του

⁷⁶ βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon της 8ης Φεβρουαρίου 1994 στην υποθ. C-294/92 George Lawrence Webb κατά Lawrence Desmond Webb.

2017⁷⁷, ή με βάση πολυμερείς ή διμερείς διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η Ελλάδα με τρίτες χώρες.

Η αποκλειστική βάση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου του τόπου όπου βρίσκεται το ακίνητο εφαρμόζεται κατά κόρον και στα εθνικά μας Δικαστήρια⁷⁸. Στην εθνική μας νομοθεσία, η διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων σε δίκες προσώπων που δεν έχουν κατοικία στην Ελλάδα κατοχυρώνεται στο αρ. 40 ΚΠολΔ⁷⁹ που σε συνδυασμό με το αρ. 29 ΚΠολΔ⁸⁰ σε περίπτωση αναγνώρισης κυριότητας του trustee επί ακινήτου ευρισκόμενο στην ημεδαπή, το οποίο αποτελεί στοιχείο αλλοδαπού trust αρμόδιο καθίσταται ελληνικό Δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο.

Για την εγκυρότητα της εμπράγματης δικαιοπραξίας με την οποία ο settlor μεταβιβάζει στον trustee κυριότητα ακινήτου του trust που βρίσκεται εντός της ελληνικής επικράτειας εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο που επιβάλλει την εγγραφή της πράξης στο αρμόδιο Υποθηκοφυλακείο ή Κτηματολογικό Γραφείο.⁸¹

4.4. Η Μέθοδος της προσαρμογής

Σε περίπτωση που ακολουθήσουμε τη μεθοδολογία του κανόνα σύγκρουσης για την αναγνώριση του θεσμού στην εγχώρια έννομη τάξη, αμέσως επόμενο είναι ο νομικός χαρακτηρισμός. Στο στάδιο αυτό πρέπει να εξετάσουμε τη λειτουργία του

⁷⁷ ο κανονισμός 1215/2012 ισχύει για την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων ενός κράτους μέλους από άλλο συμβαλλόμενο κράτος μέλος ενώ η Διεθνής Σύμβαση του Λουγκάνο αφορά την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και τρίτων χωρών της ΕΖΕΣ, τη Ισλανδίας, Νορβηγίας και Ελβετίας.

⁷⁸ βλ. αποφ. 7346/2001 ΜΠΡΑΘ, ΤΝΠ Νόμος

⁷⁹ σύμφωνα με την παρ. 1 αυτού «*Δίκες εναντίον προσώπων που δεν έχουν κατοικία στην Ελλάδα, εφόσον το αντικείμενό τους είναι περιουσιακό, μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου υπάρχει περιουσία του εναγομένου ή βρίσκεται το επίδικο αντικείμενο*».

⁸⁰ «*Διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επάνω σε ακίνητα, τη νομή ή την κατοχή τους, διαίρεση κοινού, κανονισμό ορίων, απαιτήσεις κατά οποιουδήποτε διακατόχου, αποζημίωση για αναγκαστική απαλλοτρίωση, καθώς και διαφορές από μίσθωση ακινήτου ή δικαιώματος που συνδέεται με την εκμετάλλευσή του ή από επίμορτη αγροληψία, υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο*».

⁸¹ βλ. αρ. 12 ΑΚ «*Ο τύπος εμπράγματης δικαιοπραξίας ρυθμίζεται από το δίκαιο της τοποθεσίας του πράγματος*»

θεσμού ώστε να δούμε εάν θα τον εντάξουμε σε αντίστοιχο θεσμό που γνωρίζει το δίκαιο του forum ή εάν θα τον μεταχειριστούμε ως έναν sui generis θεσμό.⁸²

Πρόκειται για έναν sui generis θεσμό, άγνωστο προς το ελληνικό forum για αυτό και ο νομικός χαρακτηρισμός θα πρέπει να γίνει με βάση το δίκαιο του δικάζοντος δικαστή με τις απαραίτητες προσαρμογές. Ακόμα και εάν βρούμε και εφαρμόσουμε τον -υποθετικά- καταλληλότερο κανόνα σύγκρουσης, ενδέχεται να μας υποδείξει ως εφαρμοστέο το δίκαιο έννομης τάξης που επίσης δεν γνωρίζει και άρα ούτε ρυθμίζει το θεσμό του trust.

Και στο σημείο αυτό έρχεται η τεχνική της προσαρμογής⁸³ ως διορθωτική μέθοδος του κανόνα σύγκρουσης. Η μέθοδος προσαρμογής⁸⁴ αποβλέπει στην αποκατάσταση άδικων λύσεων που μπορεί να επιφέρουν οι δομικές ατέλειες του κανόνα σύγκρουσης. Ο υποδεικνυόμενος κανόνας σύγκρουσης υπό το πρίσμα της μεθόδου προσαρμογής μας οδηγεί στις εξής λύσεις: είτε στην επιλογή στο σύνολο ενός εκ των δικαίων που υποδεικνύει ο εκάστοτε κανόνας σύγκρουσης με την προσαρμογή των εννόμων αποτελεσμάτων στην ημεδαπή έννομη τάξη είτε στην υποκατάσταση στο σύνολο της σχέση από το δίκαιο του δικάζοντος δικαστή.⁸⁵

4.5. Περιπτώσεις υπαγωγής του θεσμού σε «αντίστοιχους» του ελληνικού δικαίου

4.5.1. Trust και καταπίστευση

Ναι μεν ο θεσμός του trust δεν υφίσταται ως τέτοιος στο ελληνικό δίκαιο, ωστόσο ο θεσμός της καταπίστευσης είναι μάλλον η τεχνική με την οποία προσιδιάζει περισσότερο⁸⁶⁸⁷. Και στην καταπιστευτική μεταβίβαση υπάρχει διάσταση των εξωτερικών αποτελεσμάτων από την εσωτερική των συμβαλλομένων μερών σχέση.

⁸² βλ. Χ. Παμπούκη *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, ο.π., σελ. 161 επ.

⁸³ της ένταξης, δηλαδή του θεσμού στις νομικές κατηγορίες του εθνικού δικαίου.

⁸⁴ η μέθοδος της προσαρμογής έχει αρχίσει να αποκτά έδαφος στον κλάδο του Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου, καθώς πλέον προβλέπεται και σε νομοθετικά κείμενα υπέρτερης νομικής ισχύος. βλ. αρ. 31 καν. 650/2012, αρ. 54 καν. 1215/2012.

⁸⁵ εν προκειμένω υπαγωγή του trust στις διατάξεις για την καταπιστευτική μεταβίβαση.

⁸⁶ σε άλλα δίκαια έχουν προταθεί και άλλες εκδοχές, όπως η αντιπροσώπευση, η παρακαταθήκη, η σύμβαση, υπέρ τρίτου, fiduciae (γαλλικό αστικό δίκαιο), ίδρυμα, εντολή.

⁸⁷ βλ. ΜονΠρωτΑθ 7960/1981 ΕλλΔνη 23/1982, ΦορΠρωτΑθ 14150/1963 ΝοΒ 12 1964 52, στις οποίες ο trustee εξομοιώνεται με τον εκτελεστή διαθήκης, ενώ ο beneficia owner με επικαρπωτή.

Πρόκειται για μια εκποιητική δικαιοπραξία, δυνάμει της οποίας μεταβιβάζεται ένα δικαίωμα (καταπίστευμα), το οποίο δεν προσαρτάται στην περιουσία του αποκτώντος (καταπιστευματούχος) αλλά μεταβιβάζεται σε αυτόν είτε προς εξασφάλισή του είτε για τη διαχείρισή του μεταβιβαζομένου δικαιώματος.

Στην καταπιστευτική μεταβίβαση ο καταπιστευματούχος αποκτά την τυπική αλλά και την ουσιαστική κυριότητα του πράγματος⁸⁸ και απολαμβάνει των εξουσιών που του απονέμει ο Αστικός Κώδικας.⁸⁹

Η πρώτη διαφορά με το εμπίστευμα έγκειται στο ότι ο εμπιστευματούχος αποκτά μόνο τυπική κυριότητα (legal ownership), ενώ την ουσιαστική κυριότητα (beneficial ownership) και την απόλαυση των καρπών και των ωφελειών αποκτά ο ωφελούμενος.

Κατά την καταπιστευτική μεταβίβαση, σε περίπτωση που ο καταπιστευματούχος διαθέσει περαιτέρω το δικαίωμα, η μεταβίβαση αυτή θεωρείται έγκυρη⁹⁰, πλην όμως αυτός υποχρεούται σε αποζημίωση του καταπιστεύοντα λόγω θετικής παράβασης ενοχικής υποχρέωσης, ενώ αναζητά οποιαδήποτε ωφέλεια με τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Και στην εμπιστευτική μεταβίβαση ο εμπιστευματούχος έχει την εξουσία διάθεσης του περιουσιακού δικαιώματος που του εμπιστεύεται ο ιδρυτής, πλην όμως με περιορισμούς. Θα πρέπει τούτο να προβλέπεται στη συμφωνία μεταξύ ιδρυτή εμπιστευματούχου, ή τουλάχιστον να μην έχει απαγορευθεί από τον ιδρυτή. Σε κάθε περίπτωση, η μεταβίβαση περιουσιακού στοιχείου του εμπιστεύματος θα πρέπει να γίνεται προς όφελος του beneficial owner. Στην αντίθετη περίπτωση που ο εμπιστευματούχος διαθέσει το πράγμα ή το δικαίωμα για προσωπικό του όφελος επέρχεται breach of trust.

Ο beneficial owner τότε, όπως αναλύσαμε ανωτέρω είναι εξοπλισμένος με αξίωση εμπράγματης ενέργειας να στραφεί όχι μόνο κατά του εμπιστευματούχου αλλά

⁸⁸ ή δικαιούχος της απαίτησης

⁸⁹ βλ. ΑΚ 1094, 1108, 460

⁹⁰ παλαιότερα υποστηριζόταν η άποψη ότι η καταπιστευτικές μεταβιβάσεις πάσχουν ακυρότητας λόγω εικονικότητας, αφού η πραγματική βούληση των μερών δεν ήταν η μεταβίβαση του δικαιώματος ή του πράγματος αλλά η πρόσκτηση ορισμένων νομιμοποιήσεων.

δύναται να στραφεί και κατά οποιουδήποτε τρίτου απέκτησε παρανόμως το πράγμα και να απαιτήσει την απόδοσή του σε αυτόν. Δεν έχει, δηλαδή, μόνο ενοχική αξίωση αποζημίωσης κατά του εμπιστευματούχου, όπως έχει ο μεταβιβάζων το καταπίστευμα κατά του καταπιστευματοδόχου. Η καταπιστευτική μεταβίβαση έχει αμιγώς ενοχικό χαρακτήρα και δεν αναπτύσσει εμπράγματα ισχύ έναντι τρίτου καλόπιστου ή παρανόμως αποκτώντος.

Η αυτοτέλεια της περιουσίας του trustee/ καταπιστευματοδόχου από τα περιουσιακά στοιχεία του trust/ καταπιστεύματος απαντάται και στις δύο περιπτώσεις.

Και στην περίπτωση υπαγωγής του θεσμού του trust στην καταπιστευτική μεταβίβαση κωλύματα εμφανίζονται στην ιδίομορφη νομική φύση του trust. Η ελληνική νομολογία δέχεται την εγκυρότητα της καταπιστευτικής μεταβίβασης μόνο στις περιπτώσεις αναιτιώδους μεταβίβασης. Δέχεται, δηλαδή, ότι καταπιστευτική μεταβίβαση πραγματοποιείται μόνο στις περιπτώσεις σύμβασης μεταβίβασης κινητού ή εκχώρησης απαίτησης. Αρνείται, δηλαδή, να δεχθεί τη εγκυρότητα μιας καταπιστευτικής μεταβίβασης στις περιπτώσεις εκποιητικής μεταβίβασης ακινήτων.

Τούτο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την ίδια τη φύση του trust, καθώς ακολουθείται ο διαχωρισμός της τυπικής και της ουσιαστικής κυριότητας.

Για να υπερπηδήσουμε το εμπόδιο αυτό, θεμελιώνουμε το κύρος της καταπιστευτικής μεταβίβασης στην αρχή ελευθερίας των συμβάσεων (ΑΚ 361), καλύπτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο και την εγκυρότητα της αιτίας μεταβίβασης. Με αυτό τον τρόπο επιτρέπεται η καταπιστευτική μεταβίβαση ανεξαρτήτως του αιτιώδους ή αναιτιώδους χαρακτήρα της.⁹¹

Το δικαιοπρακτικό θεμέλιο τόσο στην καταπιστευτική όσο και στην εμπιστευτική μεταβίβαση είναι η εμπιστοσύνη του ιδρυτή – μεταβιβάζοντος προς το πρόσωπο

⁹¹ η εξασφαλιστική μεταβίβαση ακινήτου, ωστόσο, εξακολουθεί να είναι άγνωστη στο εθνικό μας δίκαιο.

του καταπιστευματούχου και επιστευματούχου αντίστοιχα.⁹² Τα πρόσωπα αναλαμβάνουν τη διοίκηση ξένης περιουσίας και έχουν υποχρέωση να διατηρούν την περιουσία αυτή χωριστά από την προσωπική τους περιουσία και να αποφεύγουν την ανάμειξή της με προσωπικά περιουσιακά τους στοιχεία.

Ουσιώδης είναι και η διαφορά στη φύση των υπό εξέταση θεσμών. Το καταπίστευμα αποτελεί κατ' εξοχήν συμβατικό θεσμό και επομένως όλα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του καταπιστευματούχου είναι ενοχικής φύσεως. Αντιθέτως, το trust ιδρύεται με μονομερή βούληση του ιδρυτή (settlor) και ως εκ τούτου οι εξουσίες και οι υποχρεώσεις του trustee δεν έχουν συμβατικό χαρακτήρα αλλά απορρέουν από τους όρους της ιδρυτικής πράξης.⁹³

4.5.1.1. Ειδικότερα για το κληρονομικό καταπίστευμα

Με το κληρονομικό καταπίστευμα και την καταπιστευτική κληροδοσία ο κληρονόμος και κληροδόχος υποχρεώνονται να παραδώσουν ύστερα από συγκεκριμένο χρονικό διάστημα την κληρονομία ή κληροδοσία που απέκτησαν σε ένα άλλο πρόσωπο, τον καταπιστευματοδόχο και τον κληροδόχο αντίστοιχα.⁹⁴

Ο εκτελεστής διαθήκης έχει εξουσία να διαθέτει και να διαχειρίζεται τα στοιχεία της κληρονομιάς με δική του ευθύνη, όπως ακριβώς ο trustee.⁹⁵ Ο εκτελεστής διαθήκης δεν ενεργεί προς το συμφέρον κάθε κληρονόμου ξεχωριστά, όπως συμβαίνει με τον trustee⁹⁶, αλλά οφείλει να συμβιβάζει αντικρουόμενα συμφέροντα των κληρονόμων, καθώς επίσης και συμφέροντα τρίτων.

Όπως και στο θεσμό του trust, τα στοιχεία της κληρονομιαίας περιουσίας που διαχειρίζεται ο εκτελεστής διαθήκης συνιστούν αυτοτελή περιουσία από την προσωπική του, ενώ οι κληρονόμοι αποκλείονται από την εξουσία διάθεσης αυτών.

⁹² ο trustee οφείλει να αποδώσει κάθε κέρδος που αποκομίζει από την εκπλήρωση της αποστολής του, καθώς επίσης και να αποκαθιστά οποιαδήποτε ζημία προκαλέσει κατά παράβαση των καθηκόντων του.

⁹³ καθώς επίσης και από πλέγμα νομολογικών και νομοθετικών κανόνων.

⁹⁴ βλ. ΑΚ 1923, 2009

⁹⁵ πρόκειται, επομένως για διοίκηση ξένης περιουσίας που διαφέρει από τη διοίκηση του αντιπροσώπου, ο οποίος ενεργεί στο όνομα και για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου αλλά και από τη διοίκηση του κυρίου των υποθέσεων, ο οποίος ενεργεί στο όνομά του προς ικανοποίηση προσωπικών του συμφερόντων.

⁹⁶ βλ. παραπάνω διακριτική ευχέρεια του trustee.

Σε περίπτωση, ωστόσο, που οι κληρονόμοι διαφωνούν με την διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων από τον εκτελεστή διαθήκης, έχουν δικαίωμα να προσφύγουν ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων ώστε να του επιτρέψουν ή να του απαγορεύσουν διαχειριστικές πράξεις επί της κληρονομιαιάς περιουσίας. Εάν παρόλο που απαγορευθεί στον εκτελεστή διαθήκης να προβεί σε συγκεκριμένη διαχειριστική πράξη εκείνος το πράξει, τότε η διάθεση των περιουσιακών αυτών στοιχείων καθίσταται άκυρη.

Ενδέχεται οι εξουσίες διάθεσης περιουσιακών στοιχείων της κληρονομιάς να καθορίζονται από τον ίδιο το διαθέτη. Στην περίπτωση που ο εκτελεστής διαθήκης υπερβεί τις διαχειριστικές του εξουσίες, τότε εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις των άρθρων 229-231 ΑΚ περί αντιπροσώπευσης.

Ο τρίτος αποκτά κυριότητα επί των αντικειμένων που του μεταβιβάστηκαν από τον εκτελεστή διαθήκης μόνο στην περίπτωση που αγνοούσε ανυπαίτια ότι η διάθεσή τους έγινε καθ' υπέρβαση ή κατάχρηση των εξουσιών του εκτελεστή.⁹⁷

Υπάρχει, λοιπόν, εν μέρει αντιστοιχία προς το θεσμό του trust, καθώς ο κληρονόμος ή κληροδόχος μπορεί να απαιτήσει από τον εκτελεστή διαθήκης την απόδοση της ωφέλειας από την παράνομη διάθεση καθ' υπέρβαση των διαχειριστικών του καθηκόντων ή την αποκατάσταση της ζημίας που προκάλεσε δρώντας σε βάρος των ωφελουμένων.

Πλην όμως και στη περίπτωση αυτή οι ωφελούμενοι δεν είναι εξοπλισμένοι με εμπράγματα αγωγή κατά τρίτων που απέκτησαν παράνομα⁹⁸, καθώς δεν έχουν και την εξουσία διάθεσης των στοιχείων της κληρονομιαιάς περιουσίας, η διαχείριση των οποίων έχει απονεμηθεί στον εκτελεστή διαθήκης. Ο κίνδυνος, επομένως που διατρέχει ο κληρονόμος στην περίπτωση ιδιοποίησης από τον εκτελεστή διαθήκης στοιχείων της κληρονομιαιάς περιουσίας είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτόν που

⁹⁷ το δίκαιό μας, δηλαδή προστατεύει μόνο τους καλόπιστους τρίτους.

⁹⁸ στην περίπτωση που ο trustee μεταβιβάζει περιουσιακά στοιχεία του trust κατά παράβαση της ιδρυτικής πράξης, ο τρίτος αποκτά κυριότητα επί των μεταβιβασθέντων αντικειμένων. Εάν ωστόσο, ο τρίτος απέκτησε άνευ ανταλλάγματος ή απέκτησε έναντι ανταλλάγματος πλην όμως βαρύνεται με βαριά αμέλεια, τότε υποκαθίσταται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του trustee και εγκαθιδρύεται ο θεσμός του constructive trust. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται δικαστική απόφαση και κατόπιν τούτου θα υποχρεούται είτε να μεταβιβάσει όσα απέκτησε σε άλλον trustee είτε να τα αποδώσει στον beneficial owner.

συντρέχει στο πρόσωπο του beneficial owner, ακριβώς διότι το δικό μας δίκαιο δεν αναγνωρίζει την εμπράγματη υποκατάσταση που εφαρμόζεται στο θεσμό του trust.

4.5.2. Trust και ίδρυμα

Ο κανόνας σύγκρουσης θα μπορούσε να αποβεί αποτελεσματικός στην περίπτωση φιλανθρωπικού εμπιστεύματος (charity trust)⁹⁹. Τα χαρακτηριστικά του φιλανθρωπικού εμπιστεύματος παρουσιάζουν μεγάλη ομοιότητα με το δικό μας ίδρυμα. Επομένως, το κώλυμα του νομικού χαρακτηρισμού μπορεί να προσπελαστεί με την υπαγωγή του θεσμού στις διατάξεις που διέπουν το δικό μας ίδρυμα.

Και στην περίπτωση του ιδρύματος¹⁰⁰, δεν πρόκειται για σύμβαση, με τη μόνη διαφορά ότι δεν συστήνεται το πρώτον με τη βούληση του ιδρυτή του αλλά απαιτείται πράξη της πολιτείας προκειμένου να εγκριθεί και να αποκτήσει προσωπικότητα¹⁰¹.

Βασική ειδοποιός διαφορά του trust από το ίδρυμα είναι ότι το μεν αποτελεί μεν νομική οντότητα, χωρίς ωστόσο να αποκτά νομική προσωπικότητα, όπως συμβαίνει με το ίδρυμα. Και τα δύο, ωστόσο, αποτελούν περιουσιακό σύνολο και όχι ένωση προσώπων, για αυτό και δεν μπορούμε να υπαγάγουμε το trust στη νομική έννοια μιας εταιρίας ή ενός σωματείου. Και το ίδρυμα μπορεί να συσταθεί με πράξη είτε εν ζωή είτε αιτία θανάτου, προς όφελος κάποιων προσώπων¹⁰².

Η βασική ομοιότητα του charity trust με το ίδρυμα είναι ότι η διαχείριση της περιουσίας ανατίθεται σε τρίτους με σκοπό την εκπλήρωση των επιθυμιών του ιδρυτή. Όπως στο Letter of Wishes του settlor έτσι και στην περίπτωση του ιδρύματος τα διαχειριστικά καθήκοντα, οι διαχειριστικές εξουσίες του τρίτου (αντίστοιχα: trustee), τα πρόσωπα ή ο κύκλος προσώπων των τρίτων ωφελουμένων,

⁹⁹ ο νόμος του 1960 για τα «Charities Acts» ρυθμίζει τα σχετικά με τα φιλανθρωπικά εμπιστεύματα ζητήματα. Τα φιλανθρωπικά εμπιστεύματα απαλλάσσονται από φόρους και δεν έχουν περιορισμούς ως προς τη διάρκεια τους.

¹⁰⁰ βλ. ΑΚ 180 επ.

¹⁰¹ βλ. το statutory trust.

¹⁰² απευθύνεται επομένως, όπως και το charity trust σε αόριστο αριθμό προσώπων. Μπορεί να περιορίζεται σε κύκλο προσώπων που στο πρόσωπό τους συντρέχουν ορισμένες ιδιότητες, π.χ. σύσταση ιδρύματος για την παροχή οικονομικής ενίσχυσης άριστων φοιτητών της Νομικής Σχολής Αθηνών. Δεν συγκεκριμενοποιείται ωστόσο το πρόσωπο των επωφελουμένων – beneficial owners.

το είδος και το εύρος της ωφέλειας καθορίζονται από την ιδρυτική πράξη. Η εξουσία διάθεσης του ιδρύματος προς τα οριζόμενα πρόσωπα, δύναται επίσης να καθορισθεί από την ιδρυτική πράξη.

Διαφοροποίηση μπορεί να υπάρξει και στο σκοπό του ιδρύματος από αυτόν που εξυπηρετεί ένα φιλανθρωπικό εμπίστευμα. Στην περίπτωση του ιδρύματος δεν αποκλείεται να συσταθούν και για άλλους σκοπούς πέραν του φιλανθρωπικού (για παράδειγμα τα οικογενειακά ιδρύματα ή τα ταμεία σύνταξης).

Και στην περίπτωση σύγκρισης του ιδρύματος με ένα trust προβληματική γεννάται ως προς τη φύση των εξουσιών και των δικαιωμάτων που αποκτούν τα πρόσωπα που διοικούν το ίδρυμα. Τα πρόσωπα αυτά, σε αντίθεση με τους εμπιστευματούχους δεν αποκτούν εμπράγματο δικαίωμα επί των περιουσιακών στοιχείων του ιδρύματος, καθώς η εξουσία τους εξαντλείται στη διαχείριση αυτών.

Εάν λοιπόν εφαρμόσουμε την τεχνική του κανόνα σύγκρουσης για το ίδρυμα, θα πρέπει *«ο νομικός χαρακτηρισμός του trust να γίνει με βάση την in concreto λειτουργία του και σε ποιο θεσμό του forum βρίσκεται εγγύτερα (λειτουργικός νομικός χαρακτηρισμός)»¹⁰³.*

4.5.3. Testamentary trust και εκτελεστής διαθήκης

Συχνή στην πρακτική είναι η σύσταση εμπιστεύματος αιτία θανάτου που στην ουσία ρυθμίζεται η τύχη της κληρονομιάς του κληρονομούμενου – ιδρυτή του trust. Το testamentary trust ιδρύεται κατά κανόνα με διαθήκη και για την εγκυρότητά του δεν είναι απαραίτητο να προσδιορίζεται με σαφήνεια σε αυτή το πρόσωπο του trustee ούτε είναι απαραίτητο ο trustee να αποδεχθεί την ιδιότητα που του απένειμε ο settlor.

4.5.3.1. Ο κανόνας σύγκρουσης της ΑΚ 28

Ο παραδοσιακός κανόνας του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του Αστικού μας Κώδικα είναι αυτός της ΑΚ 28, σύμφωνα με το οποίο επί κληρονομικών διαφορών εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της ιθαγένειας του κληρονομούμενου κατά το χρόνο

¹⁰³ βλ. Χ. Παμπούκη ο.π.

θανάτου του. Ως *lex hereditatis* ορίζεται το σύνολο των κληρονομικών σχέσεων που θα ρυθμιστεί από τη *lex patriae*.¹⁰⁴ Ο τύπος του trust θα καθορίζεται με την ΑΚ 11 ενώ η ουσία του με την ΑΚ 28.

Σε αυτές τις περιπτώσεις αναδύονται και συχνά φαινόμενα προσβολής της ελληνικής δημόσιας τάξης. Και αυτό, διότι ο ιδρυτής σε πλείονες περιπτώσεις προβαίνει στη σύσταση εμπιστεύματος προκειμένου να ωφελήσει πρόσωπο που δεν ανήκει στους εξ αδιαθέτου κληρονόμους του, με αποτέλεσμα να θίγεται η νόμιμη μοίρα των τελευταίων.

Σκοπός του κληρονομικού δικαίου είναι να ρυθμίσει τον τρόπο επαγωγής της κληρονομιάς, τον τρόπο μεταβίβασης της κληρονομιαίας περιουσίας, τα πρόσωπα που αποκτούν κληρονομικό δικαίωμα, τις κληρονομικές μερίδες του καθενός κλπ. Είναι κλάδος του δικαίου αμιγώς συνδεδεμένο με τη δημόσια τάξη κάθε έννομης τάξης, που ναι μεν δίνεται προβάδισμα στην ιδιωτική αυτονομία και την ιδιωτική βούληση του διαθέτη, πλην όμως συνιστά και κλάδο δικαίου που κάθε κράτος ρυθμίζει κατά τρόπο διαφορετικό και καθίσταται δυσχερής η επίτευξη ομοιόμορφης εφαρμογής κανόνων.

4.5.3.2. Εφαρμογή του κανονισμού 650/2012 στο testamentary trust

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με τον κανονισμό 650/2012 του ΕΚ και του Συμβουλίου έγινε μια πρώτη προσπάθεια εξάλειψης εμποδίων για τη διασυνοριακή ενάσκηση κληρονομικών δικαιωμάτων και την εναρμόνιση των κληρονομικών δικαίων των κρατών μελών¹⁰⁵.

¹⁰⁴ η *lex hereditatis* ρυθμίζει όλες τις κληρονομικές σχέσεις, μεταξύ των οποίων το λόγο επαγωγής αλλά και τον τύπο αυτής (άμεση ή έμμεση).

¹⁰⁵ το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού καλύπτει μεγάλο μέρος θεμάτων αστικού δικαίου που άπτονται μιας κληρονομικής διαδοχής, δηλαδή όλες τις περιπτώσεις μεταβίβασης κυριότητας αιτία θανάτου, περιουσιακών στοιχείων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, είτε δυνάμει διαθήκης (διατάξεως τελευταίας βουλήσεως) είτε μέσω μεταβίβασης με εξ αδιαθέτου διαδοχή, βλ. σκέψη 9 Προοιμίου του κανονισμού.

Από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού εξαιρούνται ζητήματα που έχουν να κάνουν με την σύσταση, διαχείριση και λύση των εμπιστευμάτων¹⁰⁶¹⁰⁷, χωρίς ωστόσο να εξαιρούνται θέματα αναγόμενα στη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων της κληρονομιάς και στον καθορισμό των δικαιούχων.

Η ελληνική νομολογία¹⁰⁸ στις περιπτώσεις κληρονομικού trust στα πλαίσια προσαρμογής του θεσμού εξομοίωσε τον trustee με το δικό μας «εκτελεστή διαθήκης». Η νομολογιακή αυτή τακτική, ωστόσο, καθίσταται σίγουρα προβληματική, όχι μόνο για τον λόγο ότι οι διαχειριστικές εξουσίες του εκτελεστή διαθήκης δεν είναι ίδιες με αυτές που παρέχονται στον trustee¹⁰⁹ αλλά κυρίως διότι ο εκτελεστής διαθήκης δεν αποκτά κυριότητα επί των περιουσιακών στοιχείων της κληρονομιαίας περιουσίας, όπως συμβαίνει με τη legal ownership που κατέχει ο trustee.

Εν προκειμένω, μέσω του κανόνα σύγκρουσης της ΑΚ 28 αντιμετωπίζεται ουσιαστικά ένας θεσμός αλλοδαπού δικαίου, ο οποίος νομικά στην πατρίδα του χαρακτηρίζεται δικονομικά και επομένως διέπεται από τη *lex fori*.

Μία λύση στην προβληματική αυτή που γεννάται θα μπορούσε να ήταν η παρέκκλιση από την αρχή της ενότητας της κληρονομιαίας περιουσίας. Έτσι, εάν στην κληρονομιαία περιουσία εμπεριέχονται ακίνητα θα εφαρμοσθεί η *lex rei sitae* και δε θα υπάρξει σύγκρουση μεταξύ *lex hereditatis* και *lex rei sitae*¹¹⁰. Και τούτο, διότι εάν εφαρμόζαμε τη *lex hereditatis* και για τα ακίνητα του testamentary trust, στην περίπτωση που το εφαρμοστέο δίκαιο δεν απαιτεί την τήρηση τύπου για την αποδοχή κληρονομιάς (ώστε να αποκτήσει τη legal ownership) από τον trustee, κάτι

¹⁰⁶ βλ. αρ. 1 παρ. 2 περιπτ. ι του κανονισμού

¹⁰⁷ ρητή εξαίρεση των trusts από το πεδίο εφαρμογής τους εμπεριέχουν και ο Κανονισμός Ρώμη Ι (Αρ. 1 παρ. 2) αλλά και η Σύμβαση της Ρώμης (αρ. 1 παρ. 2ζ). Από το πεδίο εφαρμογής τους εξαιρούνται η ίδρυση του trust και οι σχέσεις μεταξύ settlor – trustee και trustee – beneficial owner.

¹⁰⁸ βλ Εφαθ 8301/1989 ΝοΒ 1990, Εφαθ 8621/2003 ΕλλΔνη 2004 σελ. 883, Εφαθ 566/1969 Αρμ. 1969 σελ. 517.

¹⁰⁹ βλ. παραπάνω καταπιστευτική μεταβίβαση και trust

¹¹⁰ η *lex rei sitae* γίνεται σήμερα αποδεκτή ως διεθνές δίκαιο.

τέτοιο θα ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου της δικής μας έννομης τάξης εάν το ακίνητο βρίσκεται στην Ελλάδα.¹¹¹

Στο πεδίο εφαρμογής του, επίσης, υπάγονται ζητήματα σχετικά με τη νόμιμη μοίρα¹¹², την υποχρέωση επιστροφής στην κληρονομιά, τον υπολογισμό των μερίδων των δικαιούχων. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμοστέο θα είναι είτε το δίκαιο που έχει επιλέξει ο κληρονομούμενος είτε το δίκαιο του κράτους στο οποίο ο κληρονομούμενος είχε τη συνήθη διαμονή του κατά το χρόνο θανάτου του.¹¹³

Ως προς τις παροχές που έγιναν εν ζωή¹¹⁴ δυνάμει *testamentary trust*, για τον υπολογισμό των μεριδίων των εξ αδιαθέτου νόμιμων κληρονόμων θα εφαρμοσθεί το αρ. 23 παρ. 2 περ. η' και θ' και εφαρμοστέο θα είναι -σε περίπτωση που ο θανών δεν επέλεξε το δίκαιο που θα διέπει το σύνολο της κληρονομιάς περιουσίας-, το δίκαιο της τελευταίας συνήθους διαμονής του κληρονομούμενου. Το *testamentary trust* θα εξομοιωθεί με διάταξη τελευταίας βούλησης ενώ οι παροχές στο πλαίσιο *inter vivos trusts* με δωρεές εν ζωή. Εάν, λοιπόν, ο κληρονομούμενος διέμενε πριν αποβιώσει στην Ελλάδα, σε περίπτωση που θίγεται η νόμιμη μοίρα των κληρονομούμενων εφαρμόζονται οι διατάξεις περί μέμψης άστοργης δωρεάς των άρθρων ΑΚ 2032 επ. Ακόμα και εάν ο θανών δεν είχε την τελευταία συνήθη κατοικία του στην Ελλάδα και αντικείμενο τη *inter vivos* δωρεάς ήταν ακίνητο ευρισκόμενο στην ημεδαπή, εφαρμοστέες και πάλι θα είναι οι διατάξεις του ελληνικού Αστικού Κώδικα, καθώς όπως αναλύσαμε λόγω της αρχής της δημοσιότητας των εμπραγμάτων δικαιωμάτων εφαρμόζεται η *lex rei sitae*. Και αντίστροφα, εάν ο θανών είχε την τελευταία συνήθη διαμονή του στην Ελλάδα αλλά κατέλιπε ακίνητο στην αλλοδαπή, ως προς το ακίνητο θα εφαρμοσθεί το εμπράγματο δίκαιο της αλλοδαπής όπου βρίσκεται το ακίνητο.¹¹⁵

¹¹¹ καθώς η *lex rei sitae* θα επέβαλλε την αρχή δημοσιότητας που ισχύει για τα εμπράγματα δικαιώματα.

¹¹² την οποία δεν γνωρίζει το αγγλικό δίκαιο από το οποίο προέρχεται ο θεσμός του *trust*.

¹¹³ βλ. αρ. 21, 22 και 23 του κανονισμού. Στην παρ. 21 παρ. 2 τίθεται η επιφύλαξη εφαρμογής αντί του δικαίου του κράτους στο οποίο είχε τη συνήθη διαμονή του ο θανών, του δικαίου του κράτους με το οποίο ο θανών είχε «προδήλως στενότερους δεσμούς».

¹¹⁴ βλ. μέμψη άστοργης δωρεάς ΑΚ 2032 επ.

¹¹⁵ βλ. αρ. 1 παρ. ια του κανονισμού, σύμφωνα με το οποίο οι εμπράγματες σχέσεις επί κινητών και ακινήτων πραγμάτων πρέπει να ρυθμίζονται από το δίκαιο του κράτους όπου βρίσκονται το ακίνητο

Εάν μια διαφορά που σχετίζεται με τα trusts που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού¹¹⁶ εκκρεμεί ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, τότε εάν αυτό έχει συσταθεί έγκυρα, η σχέση μεταβίβασης των περιουσιακών στοιχείων από τον settlor στον trustee θα διέπεται από το δίκαιο του κράτους ίδρυσης του trust. Το εθνικό μας δίκαιο δεν αναγνωρίζει το θεσμό του εμπιστεύματος, επομένως τα αποτελέσματά του δεν επέρχονται απευθείας.

Έχει υποστηριχθεί, ότι επειδή η εν λόγω σχέση προσομοιάζει με το θεσμό του εκτελεστή διαθήκης, και επομένως δεν προσκρούει στο αρ. 33 ΑΚ¹¹⁷, τότε η ενσωμάτωση της έννομης σχέσης μεταξύ settlor και trustee στην ελληνική έννομη τάξη θα γίνει δια της μεθόδου της προσαρμογής.

Η μέθοδος προσαρμογής επί εμπραγμάτων δικαιωμάτων¹¹⁸ ρυθμίζεται ρητώς στο αρ. 31 του κανονισμού. Ως μέθοδος προσαρμογής λογίζεται με την ευρεία έννοια αυτής, καθώς περιλαμβάνει κάθε διορθωτική μέθοδο προσαρμογής που σκοπό έχει να αποτρέψει την επέλευση ανεπιεικών αποτελεσμάτων, ενώ σε κάθε περίπτωση, η μέθοδος προσαρμογής δεν αποκλείει την εφαρμογή της μεθόδου αναγνώρισης. Για την επιτυχή εφαρμογή της λαμβάνονται υπόψιν οι σκοποί, τα συμφέροντα που επιδιώκονται, καθώς επίσης και τα αποτελέσματα που συνδέονται με το προς αναγνώριση εμπράγματο δικαίωμα.¹¹⁹

Σε απόφασή του περί χορηγήσεως κληρονομητηρίου το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών¹²⁰ αφενός αναγνώρισε α) ότι settlor και trustee ή settlor και beneficial owner μπορεί και να ταυτίζονται, β) τη διάκριση μεταξύ legal ownership και

και οι διαφορές επί αυτών να επιλύονται από τα δικαστήρια του κράτους της τοποθεσίας τους δυνάμει των αρχών της κυριαρχίας και της εγγύτητας.

¹¹⁶ εάν δηλαδή πρόκειται για testamentary trust

¹¹⁷ βλ. αρ. 35 του κανονισμού που υπάρχει ειδική πρόβλεψη για τη δημόσια τάξη και ορίζει ότι σε περίπτωση που η εφαρμογή διάταξης του κανονισμού θίγει προδήλως τη δημόσια τάξη του forum, τότε αποκλείεται η εφαρμογή της.

¹¹⁸εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που μια έννομη τάξη καλείται να αναγνωρίσει ένα εμπράγματο δικαίωμα άγνωστο προς την ίδια. Η μέθοδος ακολουθείται προκειμένου να καθορισθεί το εγγύτερο εμπράγματο δικαίωμα κατά το δίκαιο του forum.

¹¹⁹ και για να συμβεί αυτό θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των κρατών προκειμένου το forum αναγνώρισης να μπορέσει να συλλάβει την έννοια του άγνωστου προς αυτό εμπράγματος δικαιώματος.

¹²⁰ βλ. αποφ. 7346/2001 ΜονΠρωτΑθ, ΤΝΠ Νόμος

equitable ownership, γ) την εγκυρότητα ιδρυθέντος εμπιστεύματος δυνάμει διατάξεων αλλοδαπού δικαίου¹²¹.

Το Δικαστήριο έκρινε την εγκυρότητα ίδρυσης του trust με βάση το δίκαιο της Φλόριντα ΗΠΑ όπου απεβίωσε ο settlor η οποία έγινε με διάταξη τελευταίας βούλησης. Έκρινε εαυτό αρμόδιο, καθώς το ακίνητο επί του οποίου ο αιτών ζητούσε να αναγνωρισθεί ως trustee κύριος επί ακινήτου της κληρονομιάς το οποίο βρισκόταν στη Γλυφάδα Αττικής.¹²²

4.5.4. Business trust – αμοιβαία κεφάλαια και ο κανόνας σύγκρουσης της ΑΚ 10

Λειτουργικά το Business Trust μοιάζει με εταιρία, έχει όμως πολλά χαρακτηριστικά και από το εμπίστευμα. Οι εταίροι των business trusts συνεισφέρουν στο εμπίστευμα ορισμένα περιουσιακά στοιχεία, επί των οποίων αποκτούν τίτλο που δύναται να μεταβιβάσουν (όπως οι μετοχές μιας εταιρίας) και που απεικονίζουν τα δικαιώματά του (beneficial interests). Η κυριότητα των περιουσιακών αυτών στοιχείων περιέρχεται στην κυριότητα των trustees, οι οποίοι και διαχειρίζονται τα κεφάλαια. Με τον τρόπο αυτό περιορίζεται η προσωπική ευθύνη των μετόχων, καθώς στις συναλλαγές με τρίτους εμφανίζονται οι διαχειριστές – trustees. Στις διεθνείς συναλλαγές συναντάμε business trusts με τη μορφή των unit trusts, voting trusts, investment trusts.

α) Investment trusts

Τα investment trusts ιδρύονται από μικρούς και μεσαίους επενδυτές, οι οποίοι εισφέρουν κεφάλαια των οποίων η κυριότητα μεταβιβάζεται στους trustees

¹²¹ με βάση τον κανόνα σύγκρουσης της ΑΚ 11, σύμφωνα με την οποία για το κύρος της διαθήκης εφαρμοστέο κρίνεται το δίκαιο του τόπου όπου αυτή συντάχθηκε. Στην προκειμένη περίπτωση ο Δικαστήριο έκρινε ότι η διαθήκη με την οποία ο κληρονομούμενος σύστησε εμπίστευμα καταλίποντας όλη την ακίνητη περιουσία του στον αιτούντα, μεταξύ της οποίας και ακίνητο ευρισκόμενο στη Γλυφάδα, κατ' εφαρμογή του δικαίου της Πολιτείας της Φλόριντα ΗΠΑ ήταν έγκυρη. Έγκυρο κρίθηκε και το εμπίστευμα το οποίο συστάθηκε δυνάμει διάταξης τελευταίας βούλησης.

¹²² Το Δικαστήριο δε δέχθηκε την αναγνώριση της κυριότητας του αιτούντος επί του ακινήτου με την εν ζωή Letter of Wishes του κληρονομούμενου να καταστεί κύριος του ακινήτου με το σκεπτικό ότι δεν τηρήθηκε ο απαιτούμενος από το νόμο τύπος για τις εμπράγματα δικαιωπραξίες.

προκειμένου να τα επενδύσουν σε χρεόγραφα διάφορων ειδών σε διαφορετικούς κλάδους (τράπεζες, βιομηχανίες, εμπορικές εταιρίες κλπ).

Στην Ελλάδα ο θεσμός που προσομοιάζει περισσότερο προς τα investment trusts είναι αυτός των αμοιβαίων κεφαλαίων. Αμοιβαίο κεφάλαιο είναι «το σύνολο περιουσίας που αποτελείται από κινητές αξίες και μετρητά, της οποίας τα επί μέρους στοιχεία ανήκουν εξ αδιαιρέτου σε περισσότερα πρόσωπα». Τα επιμέρους περιουσιακά στοιχεία ανήκουν εξ αδιαιρέτου σε περισσότερα πρόσωπα τα οποία συνδέονται μεταξύ τους από κοινή επενδυτική φιλοσοφία και κοινούς στόχους και αντί να επενδύουν τα χρήματά τους ανεξάρτητα, τα συνενώνουν δημιουργώντας ένα μεγάλο και ισχυρό κεφάλαιο, το οποίο μοιράζεται σε μερίδια ίσης αξίας. Τη διαχείριση των περιουσιακών αυτών στοιχείων αναλαμβάνουν ανώνυμες εταιρίες ειδικού σκοπού, οι λεγόμενες Α.Ε.Δ.Α.Κ.¹²³. Βασική διαφοροποίηση από τα Investment Trusts είναι ότι τα αμοιβαία κεφάλαια και η διαχείριση αυτών υπόκεινται στους κανόνες δικαίου κεφαλαιαγοράς και επομένως είναι έντονο το στοιχείο της κρατικής εποπτείας.

β) Voting trusts

Στα voting trusts ένας μέτοχος μεταβιβάζει την κυριότητα των μετοχών του στον trustee ο οποίος αποκτά την εξουσία ενάσκησης όλων των δικαιωμάτων που πηγάζουν από τη legal ownership, μεταξύ των οποίων και του δικαιώματος ψήφου. Όλες οι ωφέλειες και τα αποτελέσματα από τη διαχείριση των μετοχών περιέρχονται στο πρόσωπο του μεταβιβάζοντος τις μετοχές του μετόχου.

Όπως ανωτέρω αναφέραμε, το trust αποτελεί μεν νομική οντότητα, πρόκειται για περιουσιακό σύνολο, χωρίς ωστόσο να έχει νομική προσωπικότητα. Στην «ικανότητα δικαίου» της διάταξης του αρ. 10 ΑΚ υπάγονται όχι μόνο εταιρίες με νομική προσωπικότητα αλλά και μορφές που παρουσιάζουν αυτοτέλεια στην οργάνωση και εμφανίζονται σε συναλλαγές με τρίτους. Συνεπώς η διάταξη του αρ. 10 ΑΚ εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις των business trusts¹²⁴.

¹²³ Ανώνυμη Εταιρία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων

¹²⁴ εμφανίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν στο αγγλικό εμπορικό δίκαιο προκειμένου να αντιμετωπιστεί η απαγόρευση που επέβαλε η Bubble Act να συστήνονται εταιρίες κατά μετοχές.

Μορφή business trust αποτελεί η joint stock company, θεσμός των Η.Π.Α. Σε αυτή, την εταιρική περιουσία (trust) κατέχουν οι διευθυντές – trustees, οι οποίοι και τη διαχειρίζονται προς όφελος των εταίρων – beneficial owners. Εκείνοι που εμφανίζονται στις προς τα έξω συναλλαγές και δικαιοπρακτούν.

Ακριβώς επειδή το εταιρικό αυτό μόρφωμα δεν έχει νομική προσωπικότητα θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι δεν δύναται να εφαρμοσθεί η διάταξη του αρ. 10 ΑΚ και ότι εφαρμοστέο θα είναι το δίκαιο που διέπει το trust.¹²⁵

Στην ελληνική νομολογία γίνεται δεκτό ότι εφαρμοστέο σε τέτοιου είδους trusts θα είναι το δίκαιο της πραγματικής του έδρας. Για τον προσδιορισμό της νομική έννοιας της «πραγματικής έδρας» ο Έλληνας Δικαστής, ακολουθούμενος ως νομοθετικό υπόδειγμα τη Σύμβαση της Χάγης του 1985 θα λάβει υπόψιν α) τον τόπο διοίκησης του trust, β) τον τόπο που βρίσκονται τα επιμέρους περιουσιακά στοιχεία του trust, γ) τον τόπο κατοικίας ή επαγγελματικής δραστηριότητας του trustee, γ) το αντικείμενο της συμφωνίας του trust και τον τόπο που πρόκειται αυτή να εκπληρωθεί.

Το corpus – σώμα του trust αντιστοιχεί στο κεφάλαιο μιας έχουσας νομική προσωπικότητα εταιρίας, οι trustees προς τα μέλη του διοικητικού Συμβουλίου και οι beneficial owners προς τους μετόχους και η ιδρυτική πράξη προς το καταστατικό μιας εταιρίας. Δυνάμει αυτής της αντιστοιχίας θα μπορέσει ο Έλληνας δικαστής να εφαρμόσει κατά το στάδιο του νομικού χαρακτηρισμού την ΑΚ 10, υπάγοντας το business trust στην έννοια του «νομικού προσώπου».¹²⁶

4.6. Μέθοδος αναγνώρισης και trust

Σε αντίθεση με τον κανόνα σύγκρουσης η μέθοδος αναγνώρισης είναι μονομερής, καθώς επιλύει ζητήματα ελέγχου για την αποδοχή ή μη των έννομων

¹²⁵ Κατά το αγγλικό και αμερικανικό δίκαιο η σύσταση και το κύρος inter vivos trust διέπεται από το δίκαιο με το οποίο το trust παρουσιάζει στενότερο σύνδεσμο, ενώ η διαχείριση αυτού από το δίκαιο του τόπου διαχείρισης.

¹²⁶ στο ΙδΔΔ η έννοια του νομικού προσώπου αποκτά ευρύτερο περιεχόμενο από τις αντίστοιχες διατάξεις του εθνικού μας δικαίου, ώστε να περιλαμβάνονται σε αυτήν και παρεμφερείς έννοιες όπως περιουσιακά σύνολα, ή ενώσεις προσώπων αλλοδαπού δικαίου.

αποτελεσμάτων μιας έννομης σχέσης ή κατάστασης που έχει εδραιωθεί σε αλλοδαπή έννομη τάξη και όχι ζητήματα επιλογής δικαίου¹²⁷.

Για αυτό και στην περίπτωση του Trust ορθότερο θα ήταν να αποκλείσουμε τη μέθοδο του νομικού χαρακτηρισμού του που επιβάλει η μέθοδος του κανόνα σύγκρουσης και να δεχθούμε την αυτοτέλεια του θεσμού ώστε να διατηρηθούν -ως ένα βαθμό- ακέραια τα χαρακτηριστικά του και να μπορέσει να λειτουργήσει αρμονικά στην ελληνική έννομη τάξη.¹²⁸

Επιτυχέστερη, επομένως, ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο φαίνεται η λύση της *lex causae* ώστε να προχωρήσουμε περαιτέρω στις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες μπορεί ένας τέτοιος θεσμός να αναγνωρισθεί στην ελληνική έννομη τάξη και ποια αποτελέσματα μπορεί να παράξει ώστε να μην απωλέσει τη λειτουργικότητα και το σκοπό για τον οποίο συστάθηκε.

Η μέθοδος αναγνώρισης συνιστά μέθοδο του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου συντονισμού διαφορετικών εννόμων τάξεων. Νομικές καταστάσεις που έχουν αναπτυχθεί στην αλλοδαπή, έχουν αναπτύξει δηλαδή τα αποτελέσματά τους σε αλλοδαπή έννομη τάξη προκειμένου να αναγνωρισθούν τα έννομα αυτά αποτελέσματα και στην ημεδαπή έννομη τάξη θα πρέπει να γίνουν αποδεκτές μέσω του μηχανισμού αναγνώρισης.¹²⁹

Προϋπόθεση για την εφαρμογή της μεθόδου αναγνώρισης είναι αυτή της «αποκρυστάλλωσης» της εννόμου καταστάσεως που τίθεται προς αναγνώριση στην αλλοδαπή έννομη τάξη.

Αυτή αποκρυστάλλωση επέρχεται εφόσον η προς αναγνώριση έννομη κατάσταση είτε έχει αποκτήσει υπόσταση μέσω παρέμβασης δικαιοδοτικού ή διοικητικού οργάνου, είτε αποτελεί προϊόν ιδιωτικής βούλησης ή δημιουργήθηκε κατ'

¹²⁷ βλ. Χ. Παμπούκη, *ΙδΔΔ, Μέρος Γ' – Μέθοδος αναγνώρισης*, σελ. 367 επ.

¹²⁸ βλ. Χ. Παμπούκη, *Αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος (γνμδ)*, ΕΦΑΔ 2012

¹²⁹ αυτός ο συντονισμός πλειόνων εννόμων τάξεων συνιστά χαρακτηριστικό και της μεθόδου αναφοράς. Η μέθοδος αναφοράς εφαρμόζεται ως μορφή επιλογής σε διμερείς κανόνες σύγκρουσης και παραπέμπει στην εφαρμογή αλλοδαπού δικαίου *en bloc* (περιλαμβάνονται όχι μόνο ουσιαστικού δικαίου κανόνες, αλλά και κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, δικονομικοί κανόνες, ακόμα και οι κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της αλλοδαπής).

εφαρμογή κανόνων δικαίου και έχει παράγει τα έννομα αποτελέσματά της για κάποιο χρονικό διάστημα¹³⁰¹³¹.

Εάν δεχόμασταν ότι η αποκρυστάλλωση συντελείται μόνο μέσω της παρέμβασης ενός διοικητικού ή δικαστικού οργάνου, τότε ο θεσμός του trust δε θα μπορούσε να εισαχθεί στην ελληνική έννομη τάξη μέσω της μεθοδολογίας αναγνώρισης εννόμου καταστάσεως.

Ακόμα, ωστόσο, και αν δεχθούμε ότι για την αποκρυστάλλωση μιας εννόμου σχέσης ή κατάστασης επέρχεται δια της επισφράγησής της από δικαιοδοτικό ή δημόσιο όργανο¹³², ο θεσμός του trust μπορεί να εισέλθει στην ημεδαπή έννομη τάξη δια της μεθόδου αναφοράς.

Κατά την ανάλυση του Mayer υπαρκτές και νομικά ισχυρές έννομες σχέσεις που είναι εγκατεστημένες σε αλλοδαπή έννομη τάξη χωρίς παρέμβαση κάποιας δημόσιας αρχής, οι καθαρά ιδιωτικές σχέσεις θα υπάγονται στη μέθοδο αναφοράς. Η μέθοδος αναφοράς συνιστά έναν εξελιγμένο κανόνα σύγκρουσης, καθώς επιβεβαιώνει κατά τρόπο έμμεσο τη σύνδεση μιας εννόμου σχέσης με μία έννομη τάξη. Πρόκειται για μια ex post αναγνώριση μιας υπαρκτής στην αλλοδαπή έννομης κατάστασης.

Ο θεσμός του trust αυτός αποτελεί κατ' εξοχήν εκδήλωση της ιδιωτικής αυτονομίας και προϊόν δικαιοπρακτικής βούλησης. Για αυτό και για την ίδρυσή του δεν απαιτείται κάποιου είδους επικύρωση από διοικητική ή δικαστική αρχή. Όπως είδαμε και ανωτέρω, έχει απόλυτη ισχύ και παράγει τα έννομα αποτελέσματά του ακόμα και όταν ιδρυθεί με προφορική σημασία, ή ακόμα και όταν δεν ιδρύθηκε

¹³⁰ βλ. Γ. Σωμαράκης, Χ. Παμπούκης, Η μέθοδος αναγνώρισης νομικών καταστάσεων στο Ιδιωτικό Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο σελ. 68 επ.

¹³¹ η διάρκεια του χρονικού διαστήματος που θεωρείται εύλογο για την αποκρυστάλλωση κρίνεται περιπτώσιολογικά. Ο καθηγητής Χ. Παμπούκης επισημαίνει ότι η χρονική διάρκεια για την αποκρυστάλλωση μιας εννόμου καταστάσεως αντιστοιχεί σε εκείνο το χρονικό διάστημα που ήταν ικανό για να παράξει -ή έστω να δημιουργήσει το φαινόμενο ότι θα παράξει- η έννομη αυτή κατάσταση τα αποτελέσματά της. Δημιουργείται, δηλαδή στους κοινωνούς δικαίου η εύλογη πεποίθηση ότι η συγκεκριμένη έννομη κατάσταση υφίσταται και η ανατροπή αυτής θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια δικαίου και την τάξη των πραγμάτων.

¹³² όπως αυτό εκλαμβάνεται ως τέτοιο στην αλλοδαπή έννομη τάξη.

expressis verbis αλλά είτε συνάγεται από τις περιστάσεις είτε έγινε κατ' επιβολή δικαστικής απόφασης.

Στην τελευταία περίπτωση (constructive trust) έχουμε μεν την παρέμβαση δικαιοδοτικής αρχής ως προϋπόθεσης για την αναγνώριση του θεσμού, ελλείπει, όμως η γραπτή συμφωνία των συμβαλλομένων για την ίδρυσή του. Τα constructive trusts κείνται εκτός του πεδίου εφαρμογής της Σύμβασης της Χάγης του 1985 που ναι μεν δεν έχει κυρωθεί από τη χώρα μας, μπορούν ωστόσο, οι διατάξεις της και οι αρχές που συνάγονται από αυτές να αποτελέσουν εργαλείο για την αναγνώριση των trusts στην Ελλάδα.

Η φύση του ίδιου του θεσμού αλλά και οι κανόνες της Σύμβασης της Χάγης μας οδηγούν να επιλέξουμε κατ' αρχήν ως εφαρμοστέο το δίκαιο που επέλεξε ο ίδιος ο ιδρυτής και να μεταφέρουμε το θεσμό αυτό στην πρωτότυπη μορφή του στην ημεδαπή έννομη τάξη μέσω της μεθόδου αναγνώρισης.

Με τη μέθοδο αναγνώρισης οι κανόνες του ελληνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου θα υποχωρήσουν από τη ρύθμιση του trust δίνοντας προβάδισμα στην εφαρμογή κανόνων αλλοδαπού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που θα υποδείξουν το εφαρμοστέο δίκαιο. Με τον τρόπο θα συντελεστεί η εναρμόνιση της αλλοδαπής έννομης τάξης από την οποία προήλθε το trust με την ελληνική έννομη τάξη και θα αποφευχθεί η δημιουργία χωλών σχέσεων.

Η μέθοδος της αναγνώρισης δεν είναι μια ουδέτερη μέθοδος αλλά αποσκοπεί στην ουσιαστική και ικανοποιητική επίλυση της εκάστοτε διαφοράς. Έτσι, λαμβάνονται υπόψιν τα συμφέροντα των συμβαλλομένων μερών και ο σκοπός για τον οποίον δημιουργήθηκε το trust.

Επομένως, η προϋπόθεση της αποκρυστάλλωσης του trust δε θα εξαρτάται από το δίκαιο του εκάστοτε forum που τίθεται προς αναγνώριση αλλά από το δίκαιο στο οποίο δημιουργήθηκε και από το οποίο προήλθε, εκεί όπου παρήγαγε τα αποτελέσματά του ή ακόμα και αν δεν παρήγαγε έννομα αποτελέσματα δημιουργήθηκε ευλόγως η εντύπωση στα συμβαλλόμενα μέρη ότι ορθώς συστάθηκε και ότι θα λειτουργήσει.

4.7. Ειδικότερα ζητήματα που εμφανίζονται στην πρακτική

4.7.1. Trust ως μέσο αποφυγής φορολόγησης¹³³

Ήδη από όταν πρωτοεμφανίστηκε ο θεσμός του trust στον χώρο του αγγλοσαξονικού δικαίου, ένας από τους λόγους που γνώρισε ευρεία υιοθέτηση ήταν η αποφυγή πληρωμής υπέρογκων δασμών προς τους ευγενείς.

Σήμερα, ιδίως στις ΗΠΑ είναι συχνή η ίδρυση trusts από γονείς προς όφελος των τέκνων, οι οποίοι μεταβιβάζουν περιουσιακά στοιχεία σε trustees¹³⁴ προκειμένου να τη διαχειρίζονται προς όφελος των τέκνων τους προκειμένου να αποφύγουν δυσβάσταχτες φορολογικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται επί χαριστικών μεταβιβάσεων ή για την αποφυγή φόρου κληρονομιάς.

Στην Ελλάδα στον Κ.Φ.Ε. και ιδίως στο αρ. 2 αυτού αναγνωρίζεται το trust ως φορολογικό υποκείμενο παρόλο που δεν έχει νομική προσωπικότητα. Στο άρθρο 45 αυτού, ορίζεται ότι τα trusts υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων. Οι τεχνικές φορολογικής αντιμετώπισης των trusts στην Ελλάδα είναι τρεις: α) η φορολογική αδιαφάνεια σύμφωνα με την οποία το ίδιο το εμπίστευμα εκλαμβάνεται ως υποκείμενο φορολόγησης και ως εκ τούτου θα φορολογηθούν για τα κέρδη από τη διαχείριση της περιουσίας του trust το ίδιο το trust, ο settlor και ο beneficial owner, β) η φορολογική διαφάνεια, σύμφωνα με την οποία η φορολόγηση γίνεται απευθείας στους δικαιούχους και άρα υποκείμενα φορολόγησης είναι οι beneficial owners και γ) κράμα της α και της β τεχνικής, όπου σε ορισμένες περιπτώσεις ακολουθείται η αδιαφανής και σε άλλες περιπτώσεις η διαφανής διαδικασία.

Ακόμα και εάν ο φορολογούμενος δεν έχει τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα θα φορολογηθεί για κέρδη που αποκτά από το trust στην εγχώρια.¹³⁵

Βλέπουμε, επομένως, πως παρόλο που δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση στη χώρα μας για το ίδιο το trust ο Έλληνας νομοθέτης αναγνώρισε τούτο μόνο στα πλαίσια

¹³³ βλ. Α. Γεωργιάδη, Το εμπίστευμα (trust) και η φορολογική αντιμετώπιση στην Ελλάδα, *Expressis Verbis Law Journal*, 2020

¹³⁴ συνήθως εταιρίες

¹³⁵ βλ. αρ. 3 παρ. 2 και αρ. 5 Κ.Φ.Ε.

φορολόγησης προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι περιπτώσεις φοροδιαφυγής ή καταστρατήγησης δικαίου.¹³⁶

Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι εάν η έδρα του trust βρίσκεται στην Ελλάδα και από τη διαχείριση αυτού οι beneficial owners αποκτούν εισόδημα στην Ελλάδα από μερίσματα, τόκους και δικαιώματα, τότε η παρακράτηση φόρου ανέρχεται σε ποσοστά 5%, 15% και 20% αντίστοιχα.¹³⁷¹³⁸

Δεν θα πρέπει, ωστόσο, να παραβλέψουμε ότι σε κάθε περίπτωση δεν παραγκωνίζεται η ισχύς των Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας, υπό την έννοια ότι εάν το trust φορολογείται και σε χώρα με την οποία η Ελλάδα έχει υπογράψει τέτοια Σύμβαση ισχύει ό,τι προβλέπεται στη σύμβαση αυτή.

Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση φορολογίας του settlor σε περίπτωση κέρδους από μερίσματα. Στην περίπτωση που διανεμηθούν κέρδη στον ίδιο από επιστροφή κεφαλαίου τότε δε θα φορολογηθεί καθώς πρόκειται για επιστροφή κεφαλαίου και όχι για εισόδημα. Δεν ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση κερδών από προϊόν εκκαθάρισης, οπότε και ισχύει ο συντελεστής 5%.

Η ελληνική νομολογία σε ζητήματα φορολογικού δικαίου εφαρμόζει τις ειδικές νομοθετικές διατάξεις περί φορολογίας ενός trust. Εμμέσως, λοιπόν, στο σκεπτικό των αποφάσεων ελληνικών δικαστηρίων αναγνωρίζεται ο θεσμός trust προκειμένου

¹³⁶ περιπτώσεις, δηλαδή που εσκεμμένα ο settlor αποφάσισε την εφαρμογή συγκεκριμένου δικαίου ως «φορολογικός παράδεισος» προκειμένου να αποφύγει τη φορολόγησή του στην Ελλάδα, παρόλο που ο δικαιούχος το trust αποκόμιζε κέρδη στην ημεδαπή.

¹³⁷ στην περίπτωση που το εισόδημα προήλθε από την εκμετάλλευση ακίνητης περιουσίας, τότε αυτό φορολογείται ως εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα.

¹³⁸ δεν αποκλείεται να φορολογηθεί στην Ελλάδα όχι μόνο για τα εισοδήματα στην ημεδαπή αλλά και για το παγκόσμιο εισόδημά του.

να μπορέσει εν συνεχεία να τον υπαγάγει στο ειδικό φορολογικό καθεστώς που διέπει το θεσμό.¹³⁹¹⁴⁰

4.8. Ελληνική δημόσια τάξη¹⁴¹

Μεθοδολογικά, στο τελευταίο στάδιο για την αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος στην ελληνική έννομη τάξη θα πρέπει να ελέγξουμε εάν προσκρούει στην ελληνική δημόσια τάξη.¹⁴²

¹³⁹ βλ. ΠΟΛ. 114/2017 «Φορολογική μεταχείριση αλλοδαπού εμπιστεύματος (trust) και αλλοδαπού ιδρύματος (foundation)», στην οποία διαλαμβάνεται: «Το trust, άλλως εμπίστευμα – θεσμός με προέλευση το αγγλοσαξονικό δίκαιο – αποτελεί ιδιόμορφο καθεστώς διαχείρισης και εκκαθάρισης περιουσίας, το οποίο στερείται νομικής προσωπικότητας και δημιουργείται είτε με δήλωση του κυρίου της περιουσίας είτε με μεταβίβαση αυτής, εν ζωή είτε με διαθήκη. Ο ιδρυτής του εμπιστεύματος (settlor ή trustor) συμβάλλεται με πράξη συστάσεως (settlement) με τον εμπιστευματούχο (trustee) και του μεταβιβάζει περιουσιακά στοιχεία, τα οποία αυτός διαχειρίζεται προς όφελος άλλων προσώπων εμπιστευματοδόχο ή ωφελουμένων (beneficiaries) ή και του ίδιου (εμπιστευματούχου) ή και του ιδρυτή του εμπιστεύματος για εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού, τον οποίο ορίζει. Ειδικότερα, ο εμπιστευματούχος αποκτά την περιουσία του ιδρυτή διακριτά από τη δική του περιουσία και οφείλει να τη διατηρεί και να την αποδίδει σύμφωνα με τους όρους του εμπιστεύματος, οι δε δικαιούχοι-ωφελούμενοι είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή οντότητες, τα οποία απολαμβάνουν των ωφελειών του εμπιστεύματος από τους εμπιστευματούχους, είτε μέσω τακτικών πληρωμών είτε με τη λήξη του εμπιστεύματος, επίσης βάσει των όρων που έθεσε ο ιδρυτής του (εν ζωή ή μετά θάνατον)... Τέλος, σημειώνεται ότι οι εμπιστευματούχοι (trustees) του αλλοδαπού εμπιστεύματος ή οι διαχειριστές του αλλοδαπού ιδρύματος δεν έχουν στη φορολογία εισοδήματος ίδια φορολογική υποχρέωση για τα εισοδήματα από πηγή Ελλάδας, τα οποία είναι εισοδήματα του ιδρυτή του εμπιστεύματος ή του ίδιου του ιδρύματος, αντίστοιχα, αλλά φορολογούνται μόνο για την επαγγελματική αμοιβή που ενδεχομένως λαμβάνουν λόγω των παρεχόμενων υπηρεσιών διαχείρισης σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2238/1994, βάσει της κατηγορίας εισοδήματος που αποκτάται, όπως αυτή προκύπτει από τους συμφωνηθέντες όρους του εμπιστεύματος και της μορφής τους (φυσικό ή νομικό πρόσωπο). Τα ανωτέρω ισχύουν με την επιφύλαξη των οριζόμενων στις διατάξεις των οικείων Σ.Α.Δ.Φ...»

¹⁴⁰ βλ. 7708/2019 ΔΠΡ ΑΘ, ΤΝΠ Νόμος. Η απόφαση αφορούσε ζητήματα συνταγματικού δικαίου και παραγραφής των αξιώσεων του δημοσίου επί φορολογικής υποθέσεως. Στις σκέψεις 6, 7 και 8 ωστόσο το δικαστήριο εξετάζει το ιδρυθέν εμπίστευμα και συγκεκριμένα τα πρόσωπα των settlor, trustee, beneficial owner, τον τρόπο και τόπο ίδρυσης με βάση τη Επιστολή Επιθυμιών. Δέχεται, μάλιστα, δυνάμει γνωμοδότησης δικηγορικού γραφείου στις Παρθένες Νήσους ότι το εμπίστευμα -όπως ισχύει στο δίκαιο αυτό- συστάθηκε εγκύρως προφορικώς.

¹⁴¹ Όταν ο θεσμός του trust άρχισε να εμφανίζεται και στις ηπειρωτικές χώρες του Civil Law, τα δικαστήρια αρνούσαν την αναγνώριση του θεσμού με την αιτιολογία ότι τα αποτελέσματά του προσκρούουν στις θεμελιώδεις αρχές της εθνικής δημόσιας τάξης, και συγκεκριμένα ότι η διχοτόμηση αυτή του δικαϊώματος κυριότητας είναι ασυμβίβαστη με τη φύση των δικαιωμάτων που γνωρίζουν οι έννομες τάξεις τη ρωμαιογερμανικής οικογένειας. Σταδιακά η ελληνική νομολογία ξεκίνησε να αποδέχεται την ύπαρξη του θεσμού και να αναγνωρίζει ορισμένα αποτελέσματα αυτού. Βλ. Εφα8301/1989 ΕΕΝ νζ'/1990 299, ΜονΠρΑθ 7960/1981 ΕλλΔνη 23/1982 42, ΦορΕφαθ 4479/1972 ΝοΒ 21/1973 1521, ΑΠ 1286/1977 ΝοΒ 26/1978 1046, ΦορΠρωτΑθ 14150/1963 ΝοΒ 12/1964 52.

¹⁴² βλ. ΑΚ 33 «Διάταξη αλλοδαπού δικαίου δεν εφαρμόζεται, αν η εφαρμογή της προσκρούει στα χρηστά ήθη ή γενικά στη δημόσια τάξη».

Ως δημόσια τάξη νοείται όχι το σύνολο των κανόνων αναγκαστικού δικαίου του αρ. 3 ΑΚ αλλά «οι θεμελιώδεις νομικές αντιλήψεις της εθνικής έννομης τάξης που αποτελεί απαραβίαστο χώρο του δικαίου της»¹⁴³.

Για παράδειγμα, είναι άκυρο το εμπίστευμα που προορίζεται να αποστερήσει από έναν γονέα την επιμέλεια του παιδιού του. Ιδίως δε σε ζητήματα οικογενειακού δικαίου που αποτελεί τον πυρήνα της ελληνικής κοινωνίας κρίνονται με μεγαλύτερη αυστηρότητα τα εμπιστεύματα που έχουν ως αντικείμενό τους θεσμούς οικογενειακού δικαίου και η ελληνική νομολογία είναι διστακτική.

Σε περίπτωση που τα ελληνικά δικαστήρια κρίνουν ότι η εφαρμογή του αλλοδαπού δικαίου προσκρούει στη διεθνή δημόσια τάξη¹⁴⁴, τότε αποκλείεται η εφαρμογή του. Ο δικαστής, τότε, θα εφαρμόσει τη *lex fori*, και στη μεταφορά του άγνωστου προς αναγνώριση θεσμού θα κάνει μία στάθμιση ώστε να μπορέσει να επιτύχει τη χρυσή τομή μεταξύ (όσο το δυνατόν) επιτυχούς επέλευσης των εννόμων αποτελεσμάτων του θεσμού και εναρμόνισης αυτού με το εθνικό μας δίκαιο. Με τον τρόπο αυτό θα καταφέρει αφενός να διασώσει το κύρος του θεσμού¹⁴⁵ χωρίς να παραβιάζεται το εγχώριο δίκαιο.

Επομένως, εάν παρόλο που το ιδρυθέν trust έχει αποκρυσταλλωθεί στην αλλοδαπή έννομη τάξη της οποίας το δίκαιο προκρίνεται να εφαρμοστεί, η αναγνώρισή του στην εθνική μας έννομη τάξη θα αποκλειστεί, εφόσον τα αποτελέσματα που θα παραχθούν παραβιάζουν τη διεθνή δημόσια τάξη.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα δικαϊκά συστήματα του Civil Law διαθέτουν μια σειρά νομικών μηχανισμών που εκπληρώνουν πολλές από τις λειτουργίες του trust. Δεν υπάρχει, ωστόσο, θεσμός που να σωρεύει από μόνος του όλα τα χαρακτηριστικά ενός trust ώστε να αποτελέσει και την ακριβή μετάφραση αυτού.

¹⁴³ Δ. Ευρυγένης, *Ιδιωτικών Διεθνές Δίκαιον*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Θεσσαλονίκη, 1973

¹⁴⁴ η νομολογία συνήθως προσδιορίζει αρνητικά την έννοια της δημόσιας τάξης, καθορίζει, δηλαδή, ποιες ρυθμίσεις δεν μπορούν να υπαχθούν στην έννοια αυτή.

¹⁴⁵ ιδίως μάλιστα εάν πρόσωπα που εξαρτώνται από αυτόν επηρεάζονται άμεσα από τα αποτελέσματά του και βασίστηκαν στην έγκυρη ίδρυσή του.

Με βάση την παρούσα ανάλυση γίνεται αντιληπτό ότι οι δυσκολίες αναγνώρισης του θεσμού trust από τη δική μας έννομη τάξη εκκινούν από το γεγονός ότι είναι ένας θεσμός άγνωστος προς το δίκαιό μας. Από τη στιγμή που δεν υπάρχουν νομοθετικές διατάξεις που να ρυθμίζουν το θεσμό αυτόν καθεαυτόν και η νομολογία είναι διστακτική στην αυτούσια αναγνώριση του θεσμού –ή έστω διατηρώντας τα βασικά χαρακτηριστικά του καθίσταται δυσχερής η λειτουργία του θεσμού και η παραγωγή των σκοπών και των εννόμων αποτελεσμάτων για τα οποία αυτό ιδρύθηκε.¹⁴⁶

Όσο δεν υπάρχουν νομοθετικές προβλέψεις ουσιαστικού και δικονομικού τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο¹⁴⁷ η αναγνώριση του θεσμού στην ημεδαπή έννομη τάξη θα γίνεται περιπτώσιολογικά μέσω της προσαρμογής ή της υπαγωγής του θεσμού σε αντίστοιχα νομικά μορφώματα ή θεσμούς του εγχώριου δικαίου. Το δίκαιο διαρκώς αναπτύσσεται, εξελίσσεται και συνεχίζει. Η προσαρμογή, επομένως, που καλείται ο δικαστής να κάνει διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση, από εποχή σε εποχή και εξαρτάται σαφώς από τις ανάγκες και τους σκοπούς που εξυπηρετεί το κάθε trust.

Ένα πρώτο βήμα προς την ομαλή ένταξη του θεσμού θα ήταν η κύρωση της Σύμβασης της Χάγης του 1985 από τη χώρα μας. Φυσικά, με το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν και οι αστοχίες της Σύμβασης, ενώ θα δοθεί ταυτότητα στο εμπίστευμα με τα χαρακτηριστικά και τους βασικούς πυλώνες του δικού μας δικαίου. Η πρόβλεψη έγγραφου τύπου, η συγκεκριμένη διάρκεια, ο καθορισμός της φύσης των δικαιωμάτων trustee και beneficial owner, οι φορολογικές απαγορεύσεις, οι περιπτώσεις ακυρότητας και λήξης του θεσμού θα βοηθήσουν στην ομαλή ένταξη και αναγνώριση του θεσμού.

¹⁴⁶ βλ. Α.Ν. Γιαννόπουλο, «Εμπίστευμα (Trust) και Civil Law: Η εμπειρία της Λουιζιάνα, Ελλάδα 1989, 988 επ. Η Λουιζιάνα παρόλο που ανήκει στις χώρες του civil law εισήγαγε την έννοια του εμπιστεύματος στην έννομή της τάξη α) με τη νομοθετική καθιέρωση του θεσμού και β) με την υιοθέτηση από τα εθνικά τη δικαστήρια μεθόδων αντιμετώπισής του. Στο δίκαιο της Λουιζιάνα, ωστόσο, υπήρχε πρόβλεψη απόλαυσης εμπραγμάτου δικαιώματος από περισσότερους του ενός κυρίου. Επομένως, η ενσωμάτωση της κυριότητας εκ του νόμου και της κυριότητας εξ επιείκειας εισήχθη ομαλά στην έννομη τάξη.

¹⁴⁷ η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει και επικυρώσει τη Διεθνή Σύμβαση της Χάγης του 1985 για την αναγνώριση εμπιστεύματος.

Τα μεθοδολογικά εργαλεία του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, όπως είναι η προσαρμογή μέσω του κανόνα σύγκρουσης, η μέθοδος της αναφοράς και η μέθοδος της αναγνώρισης εννόμου καταστάσεως είναι σίγουρα σωτήρια ώστε να υπάρξει αρμονική συνύπαρξη αλλοδαπού – ημεδαπού δικαίου και να αποφευχθεί η δημιουργία χωλών εννόμων καταστάσεων.

Το τελευταίο βήμα προς της εισδοχή του θεσμού στην ημεδαπή είναι ο έλεγχος παραβίασης της διεθνούς δημόσιας τάξης, καταστρατήγησης δικαίου και αντίθεσης προς τους κανόνες αναγκαστικού μας δικαίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Α. Γαζής, γνωμοδότηση 33 σε Γνωμοδοτήσεις 1956 – 1994, Αθήνα - Κομοτηνή, ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1995
- Α. Γεωργιάδης, Κληρονομική Διαδοχή και Εμπιστεύματα (TRUST), ΕλλΔνη 36/1995, σ.1041
- Α. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Αθήνα, 2019, Π.Ν. Σάκκουλας
- Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Εμπράγματος Δικαίου, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010
- Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος (Β' Εκδ.), Αθήνα, Π.Ν. Σάκκουλας, 2015
- Α. Γεωργιάδης, Κληρονομικό Δίκαιο, Αθήνα, 2013, Π.Ν. Σάκκουλας
- Α. Γεωργιάδης, Κληρονομικό Δίκαιο, Αθήνα, Π.Ν. Σάκκουλας, 2013
- Α. Γιαννόπουλος, Εμπίστευμα (Trust) και Civil Law: Η εμπειρία της Λουϊζιάνα, ΕλλΔνη 6 1996, σ. 991-992 | 7346/2001, Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, διαθέσιμη σε ΕλλΔνη 1/2003
- Α. Γραμματικάκη – Αλεξίου, Ζ. Παπασιώπη Πάσια, Ε. Βασιλακάκη, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο (Ε' Εκδ.), Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2002
- Α. Σιβιτανίδης, Κινητές Αξίες κατεχόμενες μέσω ενδιάμεσων προσώπων στο ΙδΔΔ, Αθήνα, Μελέτες Διατριβές, Βιβλιοθήκη Νομικής Σχολής, 2014
- Α.Ν. Γιαννόπουλος, Εμπίστευμα (Trust) και Civil Law: Η εμπειρία της Λουϊζιάνα, ΕλλΔνη, 1999
- Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΜΝΟΜΑΚ – Γενικό Ενοχικό (αρ. 287 – 495), τομ. 2, 2003, sakkoulas-online.gr
- Γ. Καρύμπαλη, Property and Trust Law in Hellaw, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003, Αντ. Σάκκουλας

Γ. Νικολαΐδης, η σέση Ευρωπαϊκού & Εθνικού Ιδιωτικού Δικαίου υπό το πρίσμα του Καν. (ΕΕ) 650/2012 για τις Κληρονομικές σχέσεις, Αθήνα, 2019

Γ. Πανόπουλος/ Μ.Ε. Γραμματοπούλου/Ν. Δαβάδος/ Χ. Ζουμπούλης/ Β. Μαραζοπούλου/ Χ. Μεϊδάνης/ Α. Μταλληνός/ Γ. Νικολαΐδης/ Ε. Νικολάου/ Χ. Παμπούκης/ Δ. Σταματιάδης/ Δ. Σωμαράκης/ Χ. Τσούκα, Χ. Παμπούκης (επ), Κληρονομικό Διεθνές Δίκαιο, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016

Γ. Σωμαράκης, Χ. Παμπούκης, Η μέθοδος αναγνώρισης νομικών καταστάσεων στο Ιδιωτικό Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2015, Νομική Βιβλιοθήκη

Cheshire, North & Fawcett, Private International Law (15th Edition), Oxford University Press, 2017

Δ. Ευρυγένης, Ιδιωτικόν Διεθνές Δίκαιον, Θεσσαλονίκη, 1973

Δ. Ευρυγένης, Ιδιωτικόν Διεθνές Δίκαιον, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Θεσσαλονίκη, 1973

D.J. Hayton in Extending the Boundries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds, The Hague, Kluwer Law International, 2002

D.J. Hayton, Modern international developments in trust law, The Hague, Kluwer Law International, 1999

D.J. Hayton, Principles of European Trust Law, The Hague, Kluwer Law International, 1999

D.J. Hayton, Thoughts on future trust law developments, Trusts & Trustees, 22 (9), Oxford University Press, 2016

Ε. Βασιλακάκης, Η εκ διαθήκης κληρονομική διαδοχή κατά το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 1994

Ε. Βασιλακάκης/Π. Αρβανιτάκης, Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 - Κανονισμός Βρυξέλλες Ια - Κατ' άρθρο Ερμηνεία, τόμ. 4, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα, 2020

Ε. Ματθαίου, Ο θεσμός του trust του αγγλοσαξονικού δικαίου και συγκριτική θεώρηση με ανάλογους θεσμούς των ηπειρωτικών δικαίων, ΕΠΕΤΑΡΜ 1996/69

E. Gaillard/D. Trautman, Trusts in Non-Trust Countries: the Conflict of Laws and the Hague Convention on Trusts, Oxford University, https://www.jstor.org/stable/840392?seq=5#metadata_info_tab_contents

Hague Convention on Trusts, AJCL 1987, vol. 35,p.307

Hayton,/Kortmann/Verhagen (eds.), Principles of European Trust Law, Den Haag, 1999

Heinz – Peter Mansel, Anerkennung als Grundprinzip des Europäischen Rechtsraums, RabelsZ, 2006

I. Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του κανονισμού 44/2011, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 2011

M. Lupoi, Trusts: A comparative study, 2002

N. Θ. Νίκας, Ευρωπαϊκό Δικονομικό Διεθνές Δίκαιο, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2002

Π. Κονηλάκης, Η γέννηση και η ανέλιξη του θεσμού trust στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο, Αρμενόπουλος, 1977

Π. Μάζης, Η καταπιστευτική μεταβίβαση της κυριότητας πράγματος με σκοπό την εξασφάλιση απαιτήσεως, σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο και την πρακτική, ΝοΒ, 1977

Παρασκευόπουλος, Εμπίστευμα (Trust) – Εμπιστευματούχος (Trustee) και πώλησις παρ' αυτού

Penner, The Law of Trusts, 8th ed, Oxford 2012, 181

Pettit, Equity and the Law of Trusts, Oxford 2005, 81– 83; Langbein, The Contractarian Basis of the Law of Trusts, 105 Yale L. J. 625– 675 (1995)

Σ. Βρέλλη, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο (3η εκδ), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008

Storskrubb Ev. σε Bakardgjieva – Engelbrekt A., Bremberg, Michalski, A. Oxelheim, Trust in the European Union in Challenging Time, Cham, Palgrave Macmillan, 2019

- T. Paul/ S. Wilson (2012), Textbook on Trusts, Oxford University press, 2003
- Underhill and Hayton Law of Trusts and Trustees, by D. Hayton, P. Matthews and C. Mitchell, 18th edn., London, 2010
- X. Δεληγιάννη Δημητράκου, Trust και καταπίστευση συγκριτική θεώρηση, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2002
- X. Μειδάνης, Η δημόσια τάξη στο κοινοτικό ΙδΔΔ, Αθήνα – Κομοτηνή, ΑΝΤ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 2007
- X. Παμπούκης, La renaissance – metamorphose de a methode de reconnaissance, Re. cr. Dr. int., 2008
- X. Παμπούκης, Αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος (γνμδ), ΕφΑΔ 2012, σ. 98
- X. Παμπούκης, Αναγνώριση αλλοδαπού εμπιστεύματος, Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Αστικού Δικονομικού Δικαίου Τεύχος 2/2012, 2015, Φεβρουάριος
- X. Παμπούκης, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, Αθήνα, 2010, Νομική Βιβλιοθήκη
- X. Παμπούκης, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Γενικό μέρος – Ειδικό μέρος Δικονομικό διεθνές, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020
- X. Παμπούκης, Ν. Δαβράδος, Μεθοδολογία Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013